

Biblioteks blad

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 05/2018

[s 4] Sverige tar strid
mot vetenskapsjätte

[s 31] BBL testar:
Bokbussen Sigge

[s 34] Efter JO-kritiken.
Nick Jones efterlyser debatt

PORT-
RÄTT

**JOHANNA
HANSSON**

”Vi behöver
diskussioner, inte
hallelujamöten”

”Många blev
besvikna när
biblioteket
stängde”, säger
Marie Hinderyd.

Livet på **LANDET**

[s 26] I ett år har småländska Långasjö fått klara sig utan bibliotek. Skolan behövde lokalen till annat. Men nu har bibliotekarien Marie Hinderyd fått öppna igen.

Inte så långt från Toronto till Långasjö

”Somliga tror att vi behöver rädda biblioteken. Men kanske är biblioteken i stället de hjältar som alla väntar på.”

Det sade Trace A Gabridge, biträdande chef vid USA:s mest prestigefyllda tekniska universitet, MIT, när hon talade under rubriken *Biblioteken som schweiziska arméknivar* på Biblioteksdagarna i Stockholm i maj. I sitt framtidsmanifest skriver MIT-biblioteken att de är här för att rädda världen. Från betaltväggar, fördomar och uppfattningen att det inte längre finns sanningar.

Där står också en annan viktig grej. Att ”vi är alla på samma ställe, och det är överallt”.

”Kanske är biblioteken i stället de hjältar som alla väntar på”

FÖR DRYGT ETT ÅR sedan intervjuade vi Tracy Gabridges chef Chris Bourg (nr 1/2017) som då förklarade på vilket sätt de var överallt. Hon hade en femåring i Somalia framför ögonen. En riktigt smart femåring, som kanske kommer att rädda världen. Men för det behöver hon kunskap. Kunskap som tar sig fram till henne trots dålig internetuppkoppling och utan att det kostar för mycket.

Den nyvalda ordföranden i Svensk biblioteksforening, Johanna Hansson, säger nästan detsamma när vi träffar henne på Almedalsbiblioteket, som är Sveriges enda kombinerade folk- och forskningsbibliotek med två olika huvudmän: Uppsala universitet och Region Gotland.

”När den lilla bebisen kommer in på rim och ramsor ska vi tänka att det är en framtida professor. Det handlar inte om att varena ska

bli akademiker, utan att fler ska veta att de kan dra nytta av närheten till forskningen.”

Och det gäller så klart i lika hög grad till MIT:s forskning som Uppsalas.

VÄRLDEN BLIR ALLT mindre. Vi är alla på samma ställe och det är överallt. Det gäller att skapa tillgång. Så att så många som möjligt kan vara här och överallt.

Torontos stadsbibliotekarie Vickery Bowles talade på Biblioteksdagarna om bibliotekens möjligheter att ge fler chansen att vara med.

Hur mycket som ligger bakom upplevelsen av att vara med. Som tillgången till information. Vilka du känner. Eller vad du har för arbetstider.

I Toronto försöker de tänka in alla aspekterna i sin strategi för tillgång.

I **TEMAT** har vi besökt ett bibliotek som öppnat efter att ha hållit stängt ett helt år. Där gläds nu en del av de 338 invånarna åt kommande tisdagseftermiddagar (det är då det kommer att vara öppet) då de åter blir uppkopplade mot större saker. Som internet eller Emmaboda kommuns bibliotekskatalog. Långasjö är också överallt.

Annika Persson
chefredaktör

Lästips

För mig är sommaren en tid för omläsning. För att få tid att få syn på vad som hänt på insidan sen sist. I år lurar jag på Willy Kyrklund. Det var länge sen.

I nummer 5 2018

- 2 LEDARE
- 4 JUST NU
- 9 MÅNADENS SERIE
- 10 SPECIAL: NATIONELLA STRATEGIN
- 13 **TEMA: LIVET PÅ LANDET**
- 14 Biblioteket stängde i ett år
- 19 Bylaget tog över
- 20 Svårt att rekrytera
- 23 NY MODELL
- 26 PORTRÄTTET: JOHANNA HANSSON
- 31 BBL TESTAR
- 32 SÅ GJORDE VI
- 34 DEBATT/KOMMENTAR
- 38 FORSKNING
- 40 AKTUELLT FRÅN SVENSK BIBLIOTEKSFORENING
- 47 JOBBTORGET

Följ oss varje dag

- biblioteksbladet.se
- facebook.com/biblioteksbladet
- twitter.com/biblioteksblad

Chefredaktör/ansvarig utgivare
Annika Persson
070- 373 11 60 / annika.persson@a4.se

Art Director
Louise Bååth
louise@a4.se

Reporter
Jennie Aquilonius
jennie@a4.se

Reporter
Karin Persson
karinp@a4.se

Webb/reporter
Stina Loman
stina@a4.se

Reporter
Johanna Kvarnsell
johanna@a4.se

Reporter
Tim Andersson
tim@a4.se

Adress
A4 Text och form
Bondegatan 21
116 33 Stockholm

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck
Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Produktion
Biblioteksbladet produceras av A4 Text & Form för Svensk biblioteksforening. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Annonskontakt
Andrea Åhslund
andrea.ahslund@mediakraft.se
072-015 06 93
Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

Denna tidning gick i tryck den 1 juni.
www.biblioteksbladet.se

s 26

Möt Svensk biblioteksforenings nya ordförande Johanna Hansson. Just nu på uppdrag i Visby.

ILLUSTRATION: GETTY

s 38

Hur upprätthålls bibliotekens legitimitet? Forskaren Katarina Michnik har nyligen doktorerat i ämnet.

s 32

Långasjö har fått klara sig utan bibliotek i ett år. Nu laddar Marie Hinderyd för att öppna i ny lokal.

Svensk biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Svenska lärosäten i strid med storförlag

Efter den 1 juli kan svenska forskare stå utan uppdaterad forskningsinformation. Kungliga biblioteket har för Bibsam-konsortiets räkning sagt upp avtalet med ett av världens största vetenskapsförlag, holländska Elsevier.

Svenska forskare kan snart stå utan nya nummer av de 1 900 forskningstidskrifter som ges ut av förlaget Elsevier, bland annat världsledande titlar som The Lancet och Cell. Detta till följd av en maktkamp mellan förlag och politiker som i grunden handlar om hur mycket förlagen ska kunna ta betalt av forskningsinstitutionerna för att publicera offentligt finansierad forskning. I dag betalar universitet och högskolor både när de publicerar artiklarna öppet tillgängliga och när de sedan ska läsa dem. Och kostnader-na ökar stadigt.

Regeringen siktar på att resultaten av all offentligt finansierad forskning

ska vara öppet tillgängliga år 2020 och då måste avtalen med förlagen stödja öppen tillgång till en rimlig kostnad. Det är därför Kungliga biblioteket nu inom ramen för Bibsam-konsortiet kräver att Elsevier omvandlar sin prenumerationsbaserade modell till en som stödjer övergången till ett öppet och tillgängligt system.

Konsortiet kräver omedelbar öppen tillgång till alla artiklar publicerade i Elseviers tidskrifter av forskare som är affilierade till konsortiets deltagande organisationer, liksom läsrättigheter till Elseviers 1 900 tidskrifter för deltagande organisationer. Dessutom "en hållbar prismodell som möjliggör en omvandling till öppen tillgång".

Man vill föra ihop kostnaderna i ett avtal.

Vetenskapsförlaget Elseviers huvudkontor i Amsterdam.

FOTO: BRAM BELLONI

DEN SVENSKA samordnaren för Bibsam-konsortiet Britt-Marie Wideberg säger att Sverige inte är ensamt om sina krav. Tyskland har gått före och har inte haft något avtal under de senaste två åren. Länder som Nederländerna, Österrike, Schweiz och Frankrike har sagt att de överväger att följa det tyska exemplet.

– Det skapar definitivt ett starkare tryck när flera länder agerar, säger Wideberg.

Om konsortiet inte kommer vidare med avtalet har Elsevier aviserat att

de kommer att stänga av accessen till innehåll som publiceras efter den 30 juni 2018.

ENLIGT KUNGLIGA biblioteket publicerar svenska forskare omkring 4 000 artiklar i Elseviers tidskrifter. Under 2017 betalade svenska universitet och högskolor cirka 13 miljoner i publiceringskostnader till förlaget, samtidigt som Bibsam-konsortiets deltagare betalade 120 miljoner kronor för att läsa förlagets tidskrifter. ■

TEXT ANNIKA PERSSON

FORSKARE: "EN MINDRE KATASTROF!"

FOTO: KI

Marie Arsenian-Henriksson, professor i molekylär

tumörbiologi vid Karolinska institutet.

– Det blir en stor avräkning. The Lancet är bland de starkaste tidskrifterna när det gäller klinisk forskning och Cell är den största inom preklinisk forskning, som är mitt område.

– Med uteblivna uppdateringar blir det som förr när man fick skriva till författaren som skickade ett särtryck. Det fungerar inte i dag.

Har du som forskare förståelse för vikten av att få till ett bättre avtal?

– Ja, vi forskare betalar dels för den forskning vi gör och sedan för att publicera resultaten. Vi får dessutom betala för att läsa om andras framsteg.

FOTO: PRIVAT

Svante Linusson, professor i matematik på Kungliga tek-

niska högskolan i Stockholm.

– Det påverkar mig inte så mycket. Jag undviker att publicera mig hos Elsevier eftersom jag ogillar deras sätt att ta så ohemuldt mycket betalt för sina publikationer.

– I matematikens värld är det inte heller något större

problem. De flesta har lagt ut sina artiklar i ett öppet arkiv (arxiv.org) ungefär samtidigt som de skickar in för publicering. Och det har vi gjort de senaste tio-femton åren. Det är oklart om det bryter något copyrightavtal. Förlagen har valt att inte ta konflikt om det.

– Tidskrifterna är fortfarande viktiga men jag tror att Elsevier behöver matematikerna mer än vi behöver dem.

FOTO: PRIVAT

Pauline Snoeijs Leijonmalm, professor i marin-ekologi vid Stockholms universitet.

– Man måste göra något. Men det är en mindre katastrof för oss forskare. Jag har senast i dag laddat ner flera Elsevier-artiklar. Vi kommer att få stora problem i vårt arbete under den tid det tar innan avtalen är lösta.

– Men jag har inga problem att gå i fängelse för fildelning så länge. Jag tycker att forskningen ska vara fri.

"Vi behöver biblioteken mer än på länge"

Det behöver anställas fler bibliotekarier och det bör läggas mer pengar på skolbiblioteken. Det sade finansminister Magdalena Andersson (S) när hon besökte Biblioteksdagarna.

– Vi behöver biblioteken mer än på länge eftersom vi lever i en tid där tilliten mellan människor och tilliten till vårt gemensamma samhälle är utsatt för stora påfrestningar, sade Magdalena Andersson i sitt invigningstal på årets Biblioteksdagarna i Stockholm.

Under mandatperioden har regeringen satsat drygt en miljard kronor på biblioteken. Kungliga biblioteket har fått i uppdrag att ta fram en nationell biblioteksstrategi och via satsningen Stärkta bibliotek delas 225 miljoner kronor ut årligen under tre år till folkbiblioteken. Det har också skjutits till pengar för att bemanna skolbiblioteken. Men bidraget har varit för litet tycker huvudmännen.

– KB:s statistik visar ändå att hälften av Sveriges elever saknar tillgång till bemannat skolbibliotek. Så kan det inte vara. Därför vill vi fortsätta investera i bra förskolor med högt pedagogiskt innehåll och resurser till litteratur, och

investera i skolbibliotek samt stärka medie- och informationskunnighet som rustar alla elevers förmåga till källkritik. Vi ska fortsätta investera i skolan och biblioteken, säger Magdalena Andersson och fortsätter:

– Vi befinner oss i en fas där befolkningen växer, framför allt bland barn och äldre som är den grupp som besöker biblioteken mest. Det innebär att vi har en stor och rolig arbetsuppgift framför oss där vi bygger fler förskolor och äldreboenden men också bibliotek. Vi kommer att behöva anställa en massa bibliotekarier. ■ **TEXT** STINA LOMAN

FOTO: KRISTIAN POHL/REGERINGSKANSLIET

Fler folkbibliotek på väg in i Libris

ALLT FLER FOLKBIBLIOTEK vill vara med i den nationella katalogen Libris som traditionellt använts av forsknings- och specialbibliotek. Många har fram till nu haft bibliografisk service från BTJ i ett annat katalogsystem. Men nu går också BTJ över till att katalogisera i Libris.

Libris är ett öppet system där alla kan använda varandras katalogposter och det är gratis att vara med.

En del bibliotek tänker katalogisera själva, andra går ihop och åter andra uppdrar åt en tredje part att katalogisera, berättar KB:s Charlotta Simonsson.

I dag ingår 128 kommuner i Librisam-

arbetet. Men ju fler som går med, desto mindre arbete blir det för var och en.

Finns det något system för hur arbetet med katalogiseringen ska fördelas?

– Egentligen inte, även om det har funnits idéer och önskemål om det. Men det blir ju naturligt så att de större biblioteken har mer resurser och mer material.

Sedan hösten 2017 har inga bibliotek anslutits till Libris i väntan på det nya systemet Libris XL, men KB kommer att börja ta emot nya bibliotek igen under hösten. ■ **BBL**

46

nya skolbibliotek har uppstått under 2017. Men fortfarande har bara 213 av 290 kommuner bemannade skolbibliotek. Det visar den årliga biblioteksstatistiken från Kungliga biblioteket som också säger att folkbiblioteken fortsätter att bli färre. I år har tolv filialer försvunnit. ■ BBL

Skatt i svart låda

I EN LITEN SVART låda som inte går att öppna finns en uppfinning som nu lyfter matematikbetygen i Sydafrika.

The Syafunda digital library innehåller studiematerial för gymnasiet matematik- och NO-kurser. Textböcker, ljud och videospelningar av lektioner av utvalda lärare kan laddas ner av alla inom en kilometers avstånd utan internet. Brittiska Sunday Times rapporterar att betygspoängen bland de 31 000 som redan fått tillgång, har gått upp med 30 procent. ■ BBL

Läslovet stärks

REGERINGEN vill etablera läslovet ännu mer. Därför fick Skolverket i maj i uppdrag att göra långsiktiga insatser för att stärka lovet. Utbildningsminister Gustav Fridolin säger i ett pressmeddelande att "Vi ska läsa mer i skolan och föräldrar ska läsa mer för sina barn. Där spelar läslovet en liten men viktig roll." ■ BBL

FOTO: STINA LOMAN

Attitydundersökningen presenterades på årets biblioteksdagar.

Ny teknik på önskelistan

Gör ny teknik tillgänglig, utveckla e-tjänster och satsa på spelifiering. Tre saker som användarna önskar sig av folkbiblioteken, enligt en ny attitydundersökning.

Svensk biblioteksförning har tillsammans med Novus gjort en undersökning om bland annat attityder och åsikter om svenska folkbibliotek.

Undersökningen är både kvantitativ och kvalitativ. Den innehåller delvis intervjuer med fokusgrupper i Stockholm och Borlänge, totalt 38 personer i åldrarna 19-59 år. I fokusgrupperna fanns det personer som använder bibliotekens tjänster och icke användare.

Deltagarna fick bland annat svara på vad de ville se på framtidens bibliotek, och här svarar de att ny teknik som exempelvis AR och VR ska göras tillgänglig, att e-tjänster bör utvecklas och att utbudet och möjligheterna ska kommuniceras till de grupper som

i dag inte använder tjänsterna.

De vill också att personalen ska vara kvar. De ses som kunskapsförmedlare och kulturbärare för öppenhet, jämställdhet och mångfald.

Användarna ville även att språkkaféer och volontärverksamhet ska arrangeras för integrationens skull, samt att andra inlärningsmetoder än läsning ska erbjudas och utvecklas. De föreslår att kunskap ska göras tillgänglig genom till exempel spel, interaktiva grupper och teater.

Dessutom ville användarna ha mer öppna bibliotek, kurser kring specialområden och se en samverkan med studieförbund och ungdomsgårdar.

– Den kvantitativa delen av undersökningen innehåller webbintervjuer med 1 069 personer i åldrarna 18-79 år från hela Sverige.

– Resultatet visar att 54 procent besöker ett folkbibliotek minst ett par gånger per år. 28 procent besöker biblioteket minst varje månad. 11 procent uppgav att de aldrig besöker biblioteket. 82 procent svarar också att de är positiva till biblioteken. ■

TEXT STINA LOMAN

Vår allsidigaste möbel för bibliotek alla tider!

En kollektion som underlättar arbetet för dig och hjälper de flesta besökarna med det mesta. Visst, det låter nästan för bra för att vara sant eller...? Bedöm själv med hjälp av ett enkelt frågeformulär i vår nätbutik. Nu i förbättrat utförande; stabilare och säkrare.

WE
ARE
LIBRARY
PEOPLE®

www.eurobib.se

PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

Eurobib
direct

VI HAR NYTT JOBB

FOTO: ENRICO SAVAZZI

EVA SAVAZZI

Tillträdde den 11 juni som bibliotekschef i Valdemarsviks kommun. Hon har tidigare arbetat som marknads-, IT- och webb bibliotekarie på biblioteken i Danderyd.

FOTO: EVGENI HRISTOV/IFLA

KAROLINA ANDERS-DOTTER

År sedan den 1 maj anställd som bibliotekarie med inriktning digitala metoder på Uppsala universitetsbibliotek. Hon har tidigare arbetat på Regionbibliotek Uppsala och på IFLA:s huvudkontor i Haag och har examen i digital humaniora från King's College London.

FOTO: PRIVAT

MARIE JOHANSEN

sedan snart sex år enhetschef för biblioteken i Hallunda, Alby och Fittja tillträder som verksamhetschef för biblioteken i hela Botkyrka kommun den 13 augusti. Hon har tjugo års biblioteks erfarenhet, i flera roller i Stockholms stadsbibliotek och Regionbibliotek Stockholm.

Barnmorskor läser

I **DANSKA** Randers läser man inte bara för nyfödda barn. Där har de nu provat att flytta en del av mödravården till biblioteket och bibliotekarierna och barnmorskor har tillsammans förberett blivande föräldrar för sin nya roll. Bibliotekarierna har valt lämpliga böcker, som till exempel Dea Trier Mörks Vinterbarn och berättelser av Helle Helle.

– Litteraturen kan ge en djupare förståelse för den livsomställning som väntar, säger bibliotekarien Louise Boel på Randers bibliotek. Två forskare har varit knutna till projektet och alla inblandade vill fortsätta samarbeta i någon form. ■ **BBL**

Lär dig hantera hot

Fackförbundet DIK utvecklar nu en utbildning som ska hjälpa bibliotekspersonal att hantera hot på jobbet. Chefer och personal delar på dagarna.

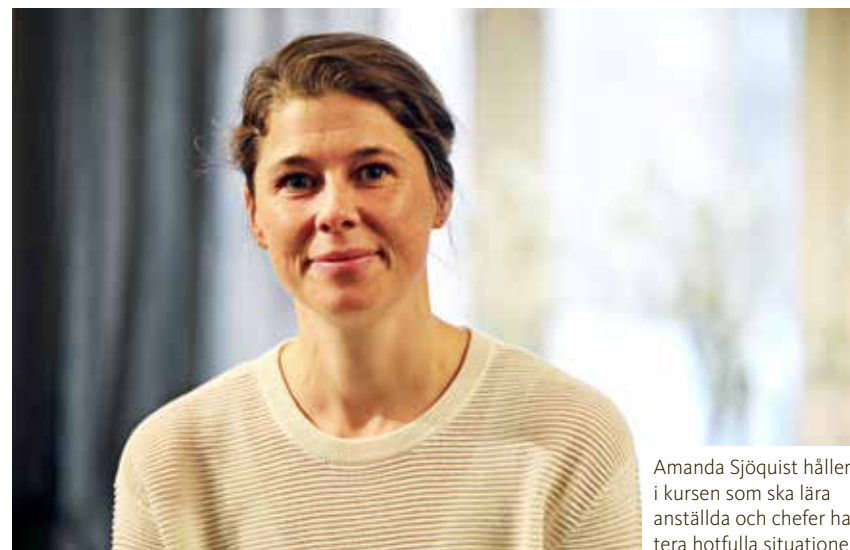

FOTO: DIK

Amanda Sjöquist håller i kursen som ska lära anställda och chefer hantera hotfulla situationer.

Förra året släppte fackförbundet DIK *Biblioteken speglar samhället – en rapport om arbetsmiljön på bibliotek*. Rapporten visar att det skett en ökning av social oro, hot och våld på biblioteken.

För att få bukt med arbetsmiljöproblematiken har DIK nu tagit fram en ny utbildning för bibliotekspersonal och chefer.

UTBILDNINGEN testkördes i slutet av januari med trettio deltagare från femton olika folk- och forskningsbibliotek. I oktober körs en ny testomgång och efter det ska de båda tillfällena utvärderas. Planen är att utbildningen sedan ska bli återkommande.

– Tanken är att hjälpa bibliotekspersonal att hantera hot i den fysiska miljön så att inte hotfulla situationer trappas upp, säger Amanda Sjöquist på DIK som är projektledare för utbildningen.

Deltagarna får prova verktyg som den så kallade våldstrappan, en metod för att lugna ner stökiga situationer innan de utvecklas till våld.

Utbildningen pågår i två dagar, en dag för medarbetare och en för chefer. De får med sig en inlämningsuppgift hem som de ska jobba med på arbetsplatsen och när de lämnat in uppgiften får de ett diplom.

– Vi har delat upp grupperna därför att chefer och medarbetare arbetar med frågan utifrån olika perspektiv. Chefer kan ofta ha distans till incidenter och händelser samtidigt som de är ansvariga för arbetsmiljön. Medarbetare har sitt perspektiv utifrån att finnas på golvet och vara de som är utsatta i hotfulla situationer. Just nu ser vi över om uppdelningen har fungerat bra, säger Amanda Sjöquist.

Under pilotutbildningen i januari var deltagarna på plats i DIK:s lokaler på Södermalm i Stockholm. Men planen är att utbildningarna så småningom ska hållas ute på arbetsplatserna.

– Fördelen med att åka ut till arbetsplatser är att man kan gå igenom biblioteket på ett annat sätt, exempelvis titta på bokhyllornas höjd, fundera över möblering och gå igenom vad det finns för problematik på biblioteket. ■

TEXT STINA LOMAN

Berit Viklund är serietecknare och biblioteksassistent på biblioteket i Handen. Hon debuterade 2017 med boken *Kaninhålet* på Syster förlag.

ANNONS

Källkritik *Framtidens bibliotekarie*
Barbro Johansson **Daniel Poohl**

Demokratilyft *Biblioteksstrategi*
Kerstin Ohlsson **Jack Werner**

Medie- och informationskunnighet
Lena Andersson *Erik Fichtelius*

 BOKMÄSSAN
GÖTEBORG BOOK FAIR

27–30 september

Läs hela programmet
och köp din biljett på
[bokmassan.se!](http://bokmassan.se)

”Demokratiuppdraget är överordnat”

Utkastet till den nationella biblioteksstrategin fokuserar på sex målområden: demokrati, tillgänglighet, utbildning, läsning, digitalisering och infrastruktur. Nu går förslaget på remiss. **TEXT STINA LOMAN**

Erik Fichtelius.
FOTO: ULRICA BECK-FRIIS

”**V**i kan konstatera att det är ett gott läge i biblioteksväsendet. Men det finns en hel del att göra för att det ska bli bättre. Därför har vi valt att kalla utkastet för *Från ord till handling*”, sade Erik Fichtelius, Kungliga bibliotekets samordnare för en nationell biblioteksstrategi när det första utkastet presenterades i maj. Nu ska förslaget skickas ut till det allmänna biblioteksväsendet och andra intressenter som får lämna synpunkter och i mars 2019 ska ett slutgiltigt förslag lämnas över till regeringen.

STRATEGIN pekar ut sex målområden: demokrati, tillgänglighet, utbildning, läsning, digitalisering och infrastruktur. Inom varje målområde definieras en rad åtgärder för att stärka biblioteksväsendet. Åtgärderna kommer så småningom omvandlas till förslag i den färdiga strategin, som i sin nuvarande utformning kan sammanfattas i åtta punkter:

1. Det behövs en genomgripande översyn och en modernisering av pliktlagen.
2. Det ska finnas en permanent finansiering och drift av digitala lästjänster för barn.
3. Kungliga biblioteket bör få ett tydligare uppdrag som nationellt bibliotek.
4. Skolbiblioteksverksamheten behöver

stärkas både analogt och digitalt.
5. Barnperspektivet ska ha ett bättre genomslag i biblioteksverksamheten.
6. Det ska fortsätta satsas på bibliotekens arbete med integration och inkludering.
7. Prioritera arbetet för öppen tillgång av vetenskapliga publikationer.
8. Utbilda fler bibliotekarier till folk- och högskolebibliotek.

STRATEGIN PRESENTERAR utmaningar och förslag till åtgärder inom sex målområden. Det första är demokrati. Och det området betraktas som överordnat.
– Vi ska utveckla och stärka invånarnas rätt till fri åsiktsbildning. Och det första hotet mot fri åsiktsbildning är lögn och propaganda. Vi har mörka krafter som hotar demokratin, säger samordnaren Erik Fichtelius och nämner satsningen ”Digitalt först” som en möjlig motkraft.

När det gäller neutralitet menar Erik Fichtelius att allt ska finnas på biblioteken.
– Det ska gå att läsa både Hitler och Stalin. Här har vi väldigt klara regelverk som dock i praktiken är svåra att leva upp till.

Men demokratikapitlet innefattar också mer praktiska frågor som att ha ett fungerande fjärrlånesystem och att samordna gallringen. Och frågor om integration och inkludering.

Det andra stora fältet kallar strategin för tillgänglighet.
Här ryms frågor om tillgängliga medier. Man skriver att myndigheten för tillgängliga medier, MTM, behöver utvecklas som kunskapscentrum och ha ett tydligt uppdrag. Strategin pekar också ut tillgången till AV-medier som ett stort problem.

DET TREDJE OMRÅDET är utbildning och där vill strategin ha en sammanhållen kedja av

utbildningsbibliotek från förskola till högskola.
– Barnen i de yngsta årskurserna måste möta böcker tidigt. Regeringen har redan aviserat satsningar på förskolebiblioteken, det tycker vi är bra men vi vill betona att det också behövs metodutveckling och pedagogik.
– Högskolebiblioteken är ett stort och viktigt område. De har varit framgångsrika i att jobba med digitala resurser. Här är lösningen öppen tillgång. Man måste bli tuffare. Det viktigaste är att stödja arbetet med öppen tillgång som regeringen slagit fast som en åtgärd.
Också vuxenutbildningen, som folkhögskolor och SFI bör finnas med i bibliotekslagen så småningom, menar strategin.

FÖRST SOM MÅLOMRÅDE fyra kommer läsningen – textförståelse, läsoplevelser och läsfärdighet.
– Ett oerhört viktigt område där barnens perspektiv ska lyftas. Ett väldigt konkret förslag är att permanenta finansieringen av digitala tjänster för barn, som Biblix. Vi har flera sådana som är utvecklade med nationella pengar men bara tillgängliga för en del.

Digitaliseringen är också en av de stora frågorna. Här vill man underlätta för den som söker litteratur på nätet att snabbt och enkelt hitta och få tag på bibliotekets samlade resurser inklusive digitaliserat kulturarv. Bland annat vill strategin se permanent statligt stöd för Litteraturbanken. De vill också öppna arkiven så långt det är möjligt för att undvika digital inläsning.

– Alla googlar, men bibliotekens källkritiskt granskade rapporter och vetenskapligt material kommer man inte åt. Det här är en jätteuppgift, säger Erik Fichtelius och hoppas på mer samverkan mellan biblioteken och Wikipedia.

INFRASTRUKTUREN är den sista utmaningen i strategin. Här finns pliktlagstiftningen, som strategin vill modernisera. Fichtelius kallar det ett system som havererat, med sina sju pliktbibliotek. Nationalbiblioteket föreslås få en starkt funktion för att samordna och förbättra effektiviteten i Bibliotekssverige.

En rapport som de fem utbildarna i biblioteks- och informationsvetenskap har skrivit visar att grundutbildningen behöver stärkas.

Sist avhandlas det så kallade projektträsket.
– När vi styr verksamheten med tillfälliga projekt pengar så är det inte ändamålsenligt. Tillfällig verksamhet gynnar oss inte. Vi tror att när man tillför nya medel så ska de vara permanenta, strukturella och strategiska. Det krävs en annan modell. ■

Tre röster om strategin:

FOTO: HANS ALM

LOTTA BRILIOTH BJÖRNSTAD, KULTURRÅDETS ENHETSCHEF FÖR LITTERATUR OCH BIBLIOTEK

– Strategin har ett uppifrån-perspektiv när det gäller folkbibliotekens styrning. Visst måste man titta på ansvar och roller, men en alltför vertikal modell gynnar inte livaktighet i verksamheterna. I rapporten ser man inget av det utvecklingsarbete som pågår i kommunerna, mellan kommuner och mellan kommuner och regioner.
– Också den regionala biblioteksverksamheten förstatligas mer eller mindre. Där behöver vi en djupare dialog. Men det är ju nu diskussionen börjar.

FOTO: SKL

KATRIEN VANHAVERBEKE, CHEF FÖR SEKTIONEN FÖR LOKAL OCH REGIONAL UTVECKLING PÅ SKL

– Vi anser att bibliotekens främsta roll är att skapa samhällsnytta lokalt. Därför är det olyckligt att den nationella biblioteksstrategin handlar mer om att ge staten ett större ansvar än om hur man kan stärka kommuner och regioner i sitt uppdrag och ansvar att upprätthålla denna samhällsnyttiga funktion.
– Den riktning som den nationella biblioteksstrategin nu tar är olycklig och saknar förankring i de lösningar som föreslås för de utmaningar som finns för biblioteken.

FOTO: STINA LOMAN

ANNA TROBERG, FÖRBUNDSORDFÖRANDE I FACKFÖRBUNDET DIK

– Här finns tydlig digital agenda för hela landet och strategin föreslår en väg bort från kortsiktiga finansieringsmodeller. Man lyfter också biblioteken som en samhällsbärande funktion och som en del av totalförsvaret i en värld av desinformation och faktaresistens.
– Men vi hade önskat större tydlighet kring skolbibliotekens bemanning och skolbibliotekariernas kompetens. Enligt våra beräkningar behöver det utbildas närmare 2 000 nya bibliotekarier under en tioårsperiod om vi ska bemanna skolbiblioteken.

Kulturministern om strategin:

”Vi prioriterar biblioteken”

”Exakt hur vi kommer arbeta vidare med förslagen i strategin är för tidigt att säga, men detta är något som är prioriterat för regeringen”, säger kulturminister Alice Bah Kuhnke (MP).

TEXT STINA LOMAN FOTO KRISTIAN POHL/REGERINGSKANSLIET

Redan i regeringens uppdrag till Kungliga biblioteket att ta fram en nationell biblioteksstrategi lyftes utmaningar som biblioteken står inför. Det gäller bland annat den sjunkande läsförmågan och att klyftan i kunskap och

utbildning mellan olika grupper i samhället ökar. Biblioteken har en viktig roll att spela för att vända denna utveckling. Teknikutvecklingen går snabbt framåt, och med den ändras människors medievanor och användningen av och förväntningarna på bibliotekens utbud av medier och tjänster, säger kulturminister Alice Bah Kuhnke (MP).

Vilka områden i rapporten har högst prioritet för regeringen?

– Bibliotekens uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att främja fri åsiktsbildning, litteraturens ställning och kulturell verksamhet framgår av vår biblioteksplan. Lagen är ett bra och tydligt ramverk

för bibliotekens arbete. Men för att långsiktigt bibehålla och utveckla en biblioteksverksamhet av hög kvalitet som är förberedd för framtidens utmaningar krävs en nationell samsyn och en gemensam strategi.

Vad händer nu, finns det pengar till att genomföra strategins förslag?

– Kungliga biblioteket har ett viktigt arbete framför sig att under hösten föra en dialog och förankra och diskutera förslagen med bibliotekssektorn, berörda myndigheter, bibliotekshuvudmän och andra aktörer. I mars 2019 kommer sedan uppdraget att slutredovisas till regeringen.

– Exakt hur vi kommer att arbeta vidare med förslagen är för tidigt att säga, men detta är något som är prioriterat för regeringen och vi har redan under denna mandatperiod stärkt biblioteksverksamheten runt om i landet på flera sätt.

Men när strategin är klar i mars 2019, kommer den att bli praktisk politik?

– Tanken är givetvis att den nationella biblioteksstrategin ska bidra till att stärka biblioteksverksamheten i hela landet och främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Vi får dock återkomma till detta när vi ser slutrapporten i mars nästa år, säger Alice Bah Kuhnke.

Biblioteksbladet har även sökt Utbildningsdepartementet och utbildningsminister Gustav Fridolin (MP), men de har avböjt att kommentera. ■

TEMA

Livet på landet

Biblioteken på småorterna kämpar för sin överlevnad, inte sällan med hjälp av ideella krafter.

[s14] Biblioteket stängde i ett år

[s19] Byalaget tog över

[s20] Svårt att rekrytera

LÅNGASJÖ: Biblioteket stängde i ett år

Folkbiblioteket är avgörande för läsningen i småländska Långasjö. Det är besökare, lärare och beslutsfattare överens om. Verksamheten är efterlängtd när den nu öppnar igen.

TEXT JENNIE AQUILONIUS FOTO MARTINA WÄRENFELDT

Bibliotekarien Marie Hinderyd ska snart öppna det nya biblioteket.

Sockenstugan i Långasjö byggdes 1866.

DET ÄR MYCKET ledsamt att biblioteket var stängt i nästan ett helt år. Jag har inte läst lika mycket som jag brukar, säger Margareta Hermansson där hon sitter i rummet med spetsgardiner och blåvita medaljongtapeter i sockenstugan.

Grönskan har exploderat i Långasjö i Emmaboda kommun, djupt inne i de småländska skogarna. Överallt tonårsgroa blad och en doft av hägg och äppelblom. Det är några dagar kvar till öppningen av bibliotekets nya lokaler i sockenstugan. Det ska firas med prinsesstårta. Många av tätortens 338 invånare har saknat sitt närbibliotek, som filialerna kallas i kommunen.

Tidigare låg biblioteket i den röda skolbyggnaden med elever mellan förskoleklass och årskurs sex.

”Jag blev upprörd över att det var så dåligt löst, att ta bort biblioteket från skolan”

Klasserna kom dit varannan vecka. Bibliotekarien Marie Hinderyd gav dem lästips, informationsundervisning, bibliotekskunskap och utbildning i källkritik. Men en babyboom och ökad inflyttning gjorde att skolan akut behövde lokalerna till förskolebarnen. Så under det senaste året har bibliotekarien i stället kommit till skolan. Dragit med sig en dramaten full med böcker, skickat boklådor med internposten och skrivit ner lånen för hand.

Besökaren Margareta Hermansson och hennes man Stig Hermansson hade helst sett att biblioteket legat kvar i skolan eller att kommunen hade väntat med att stänga det gamla tills de hittat nya lokaler. Stig Hermansson är ordförande i Långasjö sockens hembygdsförening och har medverkat till att kommunen kunnat hyra in sig i sockenstugan.

– Jag blev upprörd över att det var så dåligt löst,

Margareta Hermansson är en flitig besökare som saknat biblioteket under året när det höll stängt.

att ta bort biblioteket från skolan och att vi invånare också var helt utan bibliotek. Bildningsnämndens beslut var ogenomtänkt, säger han.

DEN SOM KLIVER in genom sockenstugans blå dörr möts direkt av en bokhylla, och den lite torra doft som ofta finns i gamla stugor. I entréhyllan står böcker av ortens kulturkändisar, författaren Gertrud Lilja och konstnären Elisabeth Bergstrand-Paulsen. Bibliotekarien Marie Hinderyd har plockat upp de flesta böckerna på hyllorna i de nya lokalerna. Några står fortfarande kvar i kassar på golvet. Snurrhyllan med nyinköpta böcker som cirkulerar mellan närbiblioteken är fortfarande tom. En gång varje termin ordnar biblioteken också en temadag med boktips, de bjuder till exempel på våfflor på Våffeldagen och lyfter fram blommor under De vilda blommornas dag. Variationen i arbetet är rolig, men det kan vara svårt att få tiden att räcka till, tycker Marie Hinderyd.

– Vi på närbiblioteken har ansvar för både barn och vuxna, och för boken kommerlåntagare, säger hon.

”Många blev besvikna när biblioteket skulle stänga och det har funnits en oro att det inte skulle komma tillbaka”

Nu blir det samma öppettider som tidigare; tisdagar klockan 14.30–18.30. Vanligtvis kommer runt tio personer per gång, de flesta är damer över 55 år.

– Många blev besvikna när biblioteket skulle stänga och det har funnits en oro att det inte skulle komma tillbaka. Samtidigt är flera besökare luttrade och sa ”Jaha, ska det flytta igen?”

Marie Hinderyd jobbar 1,5 dag i veckan i Långasjö och tillbringar resten av tiden på det integrerade folk- och skolbiblioteket i Vissefjärda, en dubbelt så stor ort knappt 1,5 mil sydost om Långasjö. Det är dit eller till huvudbiblioteket i Emmaboda som lånesugna Långasjöbor har fått ta sig i stället. Att det finns biblioteksservice på landsbygden är viktigt, tycker hon.

– Det underlättar för dem som inte har bil eller som har svårt att gå längre sträckor, framför allt äldre. Det betyder också mycket för många att kunna reservera och beställa böcker från kommunens andra bibliotek.

När biblioteket finns på orten är det lättare att upptäcka för dem som inte aktivt söker sig dit, tillägger Marie Hinderyd. Hon vill också nå små barn för att kunna stimulera deras språkutveckling och fantasi tidigt.

Men förra våren var kommunen tvungen

att agera snabbt. Det berättar bildningschefen Lennart Werner, där han sitter i en orange soffa i kommunhusets matsal i Emmaboda. Räddningstjänsten gjorde en inspektion av förskolan, som huserade i lägenheter ovanför äldreboendet. Barnen var för många, personalens arbetsmiljö för dålig och kommunen riskerade ett föreläggande.

– Vi hade fyra månader på oss att lösa det här. Vi prioriterade barnen. De är det viktigaste vi har och det här gällde de minsta barnen. När vi sökte nya lokaler var skolområdet bäst lämpat, där har vi ett 0–12-årsperspektiv, säger Lennart Werner.

Baksidan av beslutet blev att biblioteket i Långasjö stängde i juni. Planen var att det skulle öppna igen redan under hösten, men det var svårt att hitta en passande lokal. När sockenstugan dök upp som alternativ tog det

Emmaboda kommun är kanske mest känd för sin årliga musikfestival och att författaren Vilhelm Moberg kommer från trakten.

ett tag för kommunen och ägaren, Emmaboda pastorat, att komma överens. Nu finns ett treårigt avtal på plats för hyra och avbetalning för de anpassningar som krävts. Bland annat har kyrkan dragit in fiber för att ge biblioteket tillgång till internet och satt dit en ramp för att öka tillgängligheten. Lennart Werner menar att det inte handlar om några stora kostnader, även om det såklart hade varit bättre om kommunen hade kunnat använda sina egna lokaler.

Enligt Lennart Werner har det länge varit en politisk prioritering att ha ett bibliotek på varje ort där det finns en skola. Därför ligger skolbibliotekariens tjänst under biblioteksorganisationen, för att inte påverkas av förändringar i skolan. Under våren har kommunen också fått ny bibliotekschef på plats, efter flera byten de senaste åren.

– Det är viktigt att eleverna utvecklar sitt språk. Läsförståelse är en avgörande faktor för att komma vidare i sitt lärande, säger Lennart Werner.

PÅ EN BÄNK i skuggan utanför tågstationen, i skydd från den plötsliga högsommarvärmen, sitter bildningsnämndens socialdemokratiska ordförande, Jan-Olof Jäghagen. Han är inte helt nöjd med hur det gick till i Långasjö. Det hela gick för snabbt och han hade helst sett att kommunen hittade nya lokaler innan biblioteket stängde.

– Vi kunde inte hindra det här som hände i Långasjö eftersom vi måste se till barnens bästa. Men jag har kämpat för att hitta nya lokaler till biblioteket. Det viktigaste är att invånarna kan låna böcker och förkovra sig genom läsning.

Biblioteken är också en viktig samlingspunkt i flera av Emmabodas små samhällen.

– Alla träffas på biblioteket och pratar, i alla fall i Boda glasbruk där jag bor. Vi har ingen affär eller någonting däruppe, säger Jan-Olof Jäghagen.

I SOCKENSTUGAN i Långasjö kliver svenskläraren Ingela Moberg in genom dörren. Hon berättar att det begränsade bokutbudet gjort det svårare att inspirera barnen till läsning under året som biblioteket har varit stängt. Utan en filial är det inte säkert att alla barn kommer till biblioteket, menar hon.

– Då tror jag att läsintresset minskar ännu mer. Vi hör hela tiden varningsklockor om att barn läser för lite och läsförståelsen är för dålig. Då gäller det att vi hittar alla möjligheter för att inspirera barnen. Läsningen är grunden i att

förstå den värld du lever i, säger Ingela Moberg.

Barnens intresse försvinner om det tar för lång tid mellan den spontana lusten att låna och att faktiskt få tag i boken, säger hon.

– Jag har en pojke som sa att ”Ingela, jag är utan bok och jag klarar mig inte då!” Nu kan jag säga, kom vi går över till biblioteket och tittar om vi hittar en till dig. Det är skillnad mot att säga att jag kan titta på biblioteket i Emmaboda i eftermiddag och så kanske jag har en bok till dig på måndag. Men då har ju hela helgen gått.

Skolan får en egen nyckel till sockenstugan. Men barnen kan inte längre gå själva utan en vuxen måste följa med. Självt skulle Ingela Moberg inte överleva utan bibliotek.

– Jag skulle i alla fall bli fattig om jag måste köpa alla böcker själv.

Ulla Sköldh Jonsson är komminister i

”Nu doftar det gamla böcker här, säger Ulla Sköldh Jonsson och andas in när hon öppnar dörren till sitt kontor.”

Emmaboda pastorat. Hon tycker att det är roligt att få biblioteket som hyresgäst. Lokaler utnyttjas bättre, kyrkan får in en slant och det blir mer liv i byggnaden.

– Nu doftar det gamla böcker här, säger Ulla Sköldh Jonsson och andas in när hon öppnar dörren till sitt kontor.

Hon har flyttat upp till övervåningen tillsammans med författaren Gertrud Liljas boksamling och möbler samt konstnären Elisabeth Bergstrand Paulsens tavlor. Häruppe har kyrkan sina aktiviteter och barnkören och kyrkokören övar. Ulla Sköldh Jonsson och bibliotekarien Marie Hinderyd hoppas att sockenstugans besökare upptäcker biblioteket, och tvärtom.

– Och så undrar jag om jag kommer att komma hem om dagarna när jag ser alla tidsskrifter och böcker, ler Ulla Sköldh Jonsson. ■

SUNNANSJÖ:

Byalaget tog över

När kommunen ville lägga ner biblioteket i Sunnansjö sa folket nej. Byalaget räddade filialen och driver den ideellt. Nu har de hållit den öppen i tretton år.

TEXT JENNIE AQUILONIUS FOTO BERIT SELKMAN

DET UPPSTOD en proteströrelse i byn. Det var många som inte ville lägga ner biblioteket, säger Susann Mattsson Skerfving, kanslist på byalaget i Sunnansjö.

Det var 2004 som Ludvika kommun i Dalarna ville spara pengar genom att lägga ner biblioteksfilialen i Sunnansjö, en ort med runt 600 personer. Byalaget drev kampen för att rädda biblioteket – och det slutade med att de tog över och driver verksamheten sedan 2005.

Nu bemannar medlemmarna biblioteket tisdag till torsdag, klockan 12-17. Kommunen står för hyran och en symbolisk summa till de frivilliga krafterna. Det här ger också byalaget fria lokaler och möjlighet att hålla sig med en kanslist. Även om Susann Mattsson Skerfving är pensionär och till stor del arbetar ideellt.

– Vi tycker att det är bra att vi över huvudet taget har ett bibliotek. Ludvika kommun la ner flera filialer för ett par år sedan, säger hon.

HUVUDBIBLIOTEKET i Ludvika skickar hit böcker som byts ut med jämna mellanrum. Susann Mattsson Skerfving berättar att många invånare också uppskattar att de kan beställa böcker från andra bibliotek i kommunen. De flesta besökare är äldre personer som har svårt att ta sig till en större ort.

Den som behöver får låna byalagets dator med internetuppkoppling, eftersom biblioteket inte har en egen. Här kan besökaren också söka i Ludvikas bibliotekskatalog. Biblioteket erbjuder kopieringstjänst och nyanlända kommer även hit för att få hjälp med att fylla i olika blanketter. Förra året stängde asylboendet Tallmogården i Sunnansjö, men innan dess arrangerade biblioteket språkkaféer och hade en referenssamling med svenska för invandrare.

En gång har byalaget ordnat en författar-

Biblioteket ligger i bottenvåningen på äldreboendet Solgärdet. I utbyte mot att byalaget använder lokalen har personalen och de boende fått tillgång till biblioteket även när det är stängt.

afton, något som Susann Mattsson Skerfving är sugen på att göra igen. Förskolan har flyttat in i en närliggande lokal och hon hoppas både på mer samarbete med den och på att kunna locka fler barnfamiljer. Men föräldrarna har också möjlighet att låna bokpåsar genom ett samarbete mellan förskolan och huvudbiblioteket.

– Ludvika bibliotek är lyhörda när vi säger att vi vill ha mer lättlästa svenska böcker till flyktningarna eller fler barnböcker nu när förskolan har flyttat in.

Susann Mattsson Skerfving tycker att det fungerar bra att byalaget driver biblioteket. Det hot hon kan se är om de ideella krafterna sinar.

– Vi får inte så mycket ersättning från kommunen att vi har råd att anställa någon med en riktig lön. Om det inte längre skulle finnas folk som jag själv och de andra som hjälper till så kan byalaget inte hålla biblioteket öppet. ■

Svårt att rekrytera

Biblioteken i de minsta kommunerna brottas ofta med samma slags problem som alla andra – fast med tuffare motstånd. Personalbrist och fortsatt urbanisering är de största utmaningarna.

TEXT KARIN PERSSON GRAFIK LOUISE BÅÅTH

Det finns små orter där biblioteket blomstrar och andra där beslutsfattarna knappt ser verksamhetens existensberättigande. Vad som räknas som landsbygd varierar också, men här har vi utgått från Sveriges kommuner och landstings definition av landsbygdskommuner*.

EN AV DE största utmaningarna för biblioteken på landsbygden är den fortsatta urbaniseringstrenden. Befolkningen kommer att öka i alla kommuner, men de små kommunerna ökar i mycket mindre utsträckning än de stora. Samtidigt fortsätter andelen barn, unga och äldre att öka medan personer i arbetsför ålder blir färre. Det innebär lägre skatteintäkter vilket påverkar möjligheterna att erbjuda god kommunal service.

– Det är en av de saker som biblioteken kommer att behöva förhålla sig till framöver och står inför redan i dag, säger Maria Jacobsson som är handläggare på avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad på SKL.

När det är långt mellan tätorterna behöver man också hela tiden förhålla sig till det geografiska avståndet eftersom det kan fördyra verksamheten. Dessutom blir det extra svårt för landsbygdskommuner att rekrytera personal, eftersom de ofta inte kan erbjuda lika många kollegor eller samma arbetstider som större kommuner.

– Förr kunde nyutexaminerade tänka sig att flytta till en annan kommun. Nu kan de få ett

jobb där de vill och då kan de små kommunerna få svårare att få sökande med rätt kompetens, säger Maria Jacobsson.

Men det finns också fördelar med att arbeta på ett bibliotek i en liten kommun.

– Man får ofta större inflytande över hur verksamheten ska bedrivas, samarbetar mer med andra verksamheter och behöver vara mer påhittig, fortsätter hon.

NINA STRÖM SOM är handläggare för läsfrämjande och bibliotek på Kulturrådet berättar att de små kommunerna är lika aktiva som de större med att söka bidrag. Ansökningarna handlar också om samma saker: ett skriande behov av mer personal, att man vill kunna arbeta med uppsökande verksamhet eller ha en bättre anpassad lokal för samverkan.

– Det senare blir extra viktigt i små kommuner eftersom de behöver samverka med andra aktörer i större utsträckning, säger hon.

På bibliotek i små kommuner märks det också om kommunen tagit emot många nyanlända. Då kan till exempel en åldrande skara besökare plötsligt få sällskap av många fler barnfamiljer, berättar Nina Ström.

– Då handlar ansökningarna om att man vill göra om i själva biblioteksrummet på enkla sätt, till exempel glasa in så att man har en tyst avdelning eller sätta hjul på hyllorna. ■

* Sveriges kommuner och landsting, SKL, definierar landsbygdskommuner som kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten och lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent). Där ingår 40 kommuner.

Stora skillnader i små kommuner

Landsbygdens bibliotek har vitt skilda förutsättningar och resultat. I Dorotea finns en och en halv heltidsanställd bibliotekarie per tusen invånare. I Kalix får lika många dela på en kvarts tjänst.

14,2

SUNNE

”Vi vill vara Sveriges intressantaste mötesplats. Vi har tio konstutställningar per år, barnteater nästan varje vecka, konserter och författarkvällar”, säger Tuula Dajén, bibliotekschef i Sunne.

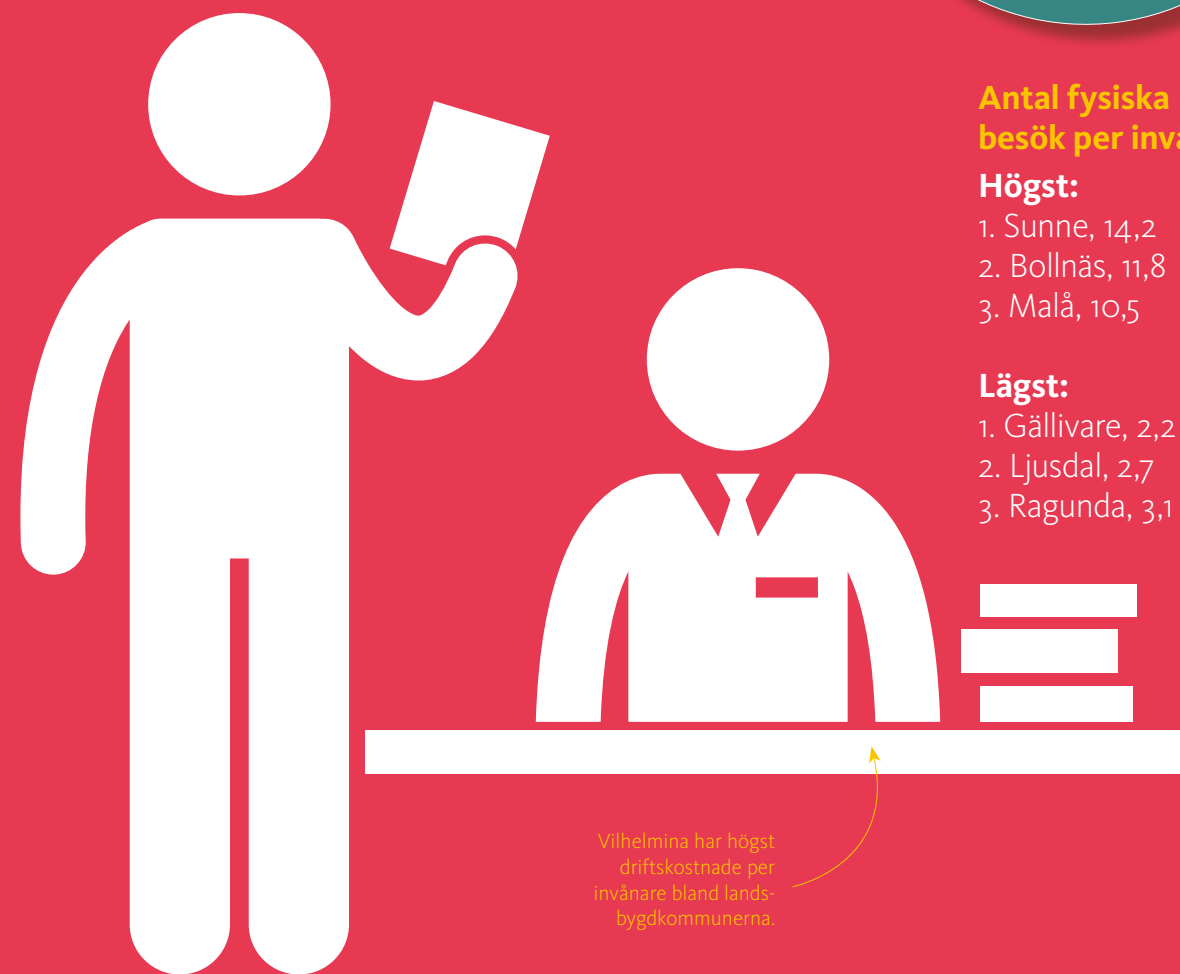
Antal fysiska besök per invånare

Högst:

1. Sunne, 14,2
2. Bollnäs, 11,8
3. Malå, 10,5

Lägst:

1. Gällivare, 2,2
2. Ljusdal, 2,7
3. Ragunda, 3,1

Vilhelmina har högst driftskostnaden per invånare bland landsbygdskommunerna.

* Antal årsverken (heltidstjänster) per 1000 invånare.
Högst: Dorotea, 1,51
Lägst: Kalix, 0,25

* Driftskostnad (kronor per invånare och år).
Högst: Vilhelmina, 837
Lägst: Kalix, 300

* Totalt fysiskt bestånd av medier per invånare.
Högst: Sorsele, 16,42
Lägst: Bollnäs, 3,17

Källa: Sveriges officiella biblioteksstatistik 2017. Biblioteksbladet har tittat på siffror för folkbiblioteken i de 40 kommuner som av SKL definieras som landsbygdskommuner.

**Hittar du inte
boken du letar efter?
Hos oss finns
tre miljoner lästa böcker.**

Nu utan fakturaavgift
för bibliotek!

bokborsen.se

**Händer det saker
på ditt bibliotek
eller i din kommun?**

Tipsa oss om nyheter!
bbl@a4.se

Alla måste funka tillsammans

Hovsjö bibliotek utanför Södertälje fungerar både som ett informationscentrum för vuxenstuderande och som ett uppehållsrum för barn och unga. Ett halvår efter att det öppnade har det blivit liv i lokalerna.

TEXT TIM ANDERSSON GRAFIK STEFAN ASKHAGEN, ASKHAGEN ARKITEKTKONTOR AB

FOTO BIBLIOTEKEN I SÖDERTÄLJE

Hovsjö bibliotek utanför Södertälje ligger idealiskt beläget i en central hub, granne med bland annat ett kafé, en fritidsgård och kör- och orkesterskolan El Sistema.

Informationsdisken finns precis innanför dörrarna. På så sätt kan de som jobbar här direkt ta emot besökaren. Och disken är rund: här står personalen tätt intill den som söker hjälp och inte bakom ett åtskiljande bord med näsan i plattskärmen.

Just nu är det dock tomt kring rundeln, så när som på personalen, gruppchefen Maria Nyström Krantz och Helena Gomér, bibliotekschef i Södertälje kommun och hjärnan bakom verksamheten här. Det är en timme kvar till dess att klockan slår ett och dörrarna öppnas för allmänheten.

EN TIMME kvar tills lugnet bryts.

Med sina blott 130 kvadratmeter ska biblioteket vara "för alla", som klyschan lyder. I det här fallet betyder det bland annat vuxenstuderande och jobbsökande med behov av datorer (det finns fyra stycken internetuppkopplade), men också de många barn och ungdomar som i lokalen har funnit ett perfekt mötes- och uppehållsrum.

Det skapar en levande miljö, menar gruppchefen Maria Nyström Krantz.

– Jag var chef på Tornedalens bibliotek i Övertorneå förut, och där var det också väldigt många unga besökare. De äldre blev sura och

Utmaningen är att få alla besöksgrupper att samsas i lokalerna.

tyckte att det skulle vara tyst som i kyrkan. Men det ska det ju inte.

– Nej, säger Helena Gomér, det ska inte vara som i kyrkan.

– Det är ett annat slags bibliotek nu, fortsätter Maria Nyström Krantz. Det handlar inte bara om låneböcker, utan om så mycket mer. Vi ska nätverka med hela samhället.

Samtidigt är det en balansgång, menar Helena Gomér.

– En del har enormt hög ljudnivå. Det spelar ingen roll om de är på Ica eller på biblioteket. De är i sin värld. Fint, men i den här världen kan det bli trångt. Utmaningen för oss är att man

Ritning
på nästa
sida!

Unique Library Furniture
www.lustrum.se

TACK ALLA NI SOM
BESÖKTE VÅR MONTER!
BIBLIOTEKSDAGARNA 2018

HYLLTEKNIK || LUSTRUM

Littbus. Design Börge Lindau

NY MODELL

Vad bygger ni?
Tipsa bbl@a4.se

Barnens behov står i centrum i Hovsjö.

ska känna sig välkommen men ändå förstå vad vi har för förutsättningar och vad som krävs för att vi alla ska fungera tillsammans.

Det sista är något som ofta diskuteras här, också tillsammans med de unga besökarna. För att kunna hantera situationen på ett bra sätt har hon anställt två kulturpedagoger, utöver de två bibliotekarierna.

– Jag läste en DN-artikel i morse där Erik Fichtelius efterlyste fler bibliotekarier. Ja – det behöver vi, men vi behöver också få in annan kompetens för att anpassa biblioteksverksamheten utifrån verkligheten, säger Helena Gomér.

OM DE UNGA BESÖKARNA ligger allt för högt på energiskalan accepterar de att ta en paus i sofforna utanför dörrarna. Från den runda disken har man bra sikt ut.

Därför har man dessutom bra koll på verksamheten i barndelen till vänster om ingången. Ibland är det småsyskon till ungdomarna som håller till där. Men det händer också att små barn kommer ensam efter förskolan, i väntan på att föräldrarna ska sluta jobbet.

Barndelen är omsorgsfullt konstruerad. Helena Gomér var med och byggde upp Rum för barn i Kulturhuset i Stockholm, och här finns

Allt ska vara snyggt och fint och genomtänkt här. Vi vill visa besökarna att detta är en viktig plats, säger Helena Gomér.

på en mikronivå samma fantasifulla detaljer och öppna vägar till läsning. På den mycket begränsade ytan hittar man en koja med draperi, ett upphöjt plan för att hjälpa barnens krypande och en liten sagovärld av olika figurer bakom glas – till stöd för

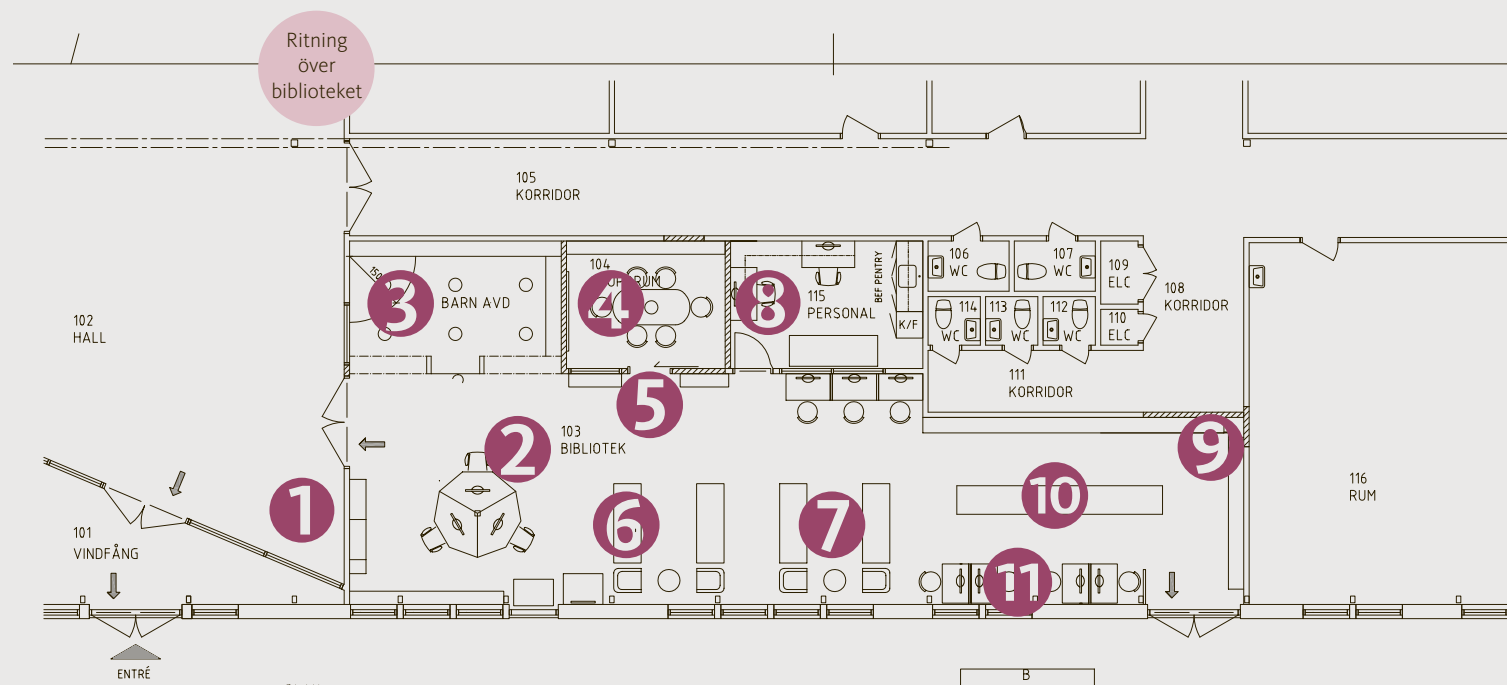
dagdrömmaren.

För den skull är inte böckerna undanskufade. Från väggarna lockar de små esteter med sina färggranna omslag. Personalen jobbar mycket med skyltning.

BÖCKERNA ÄR dessutom grupperade enligt genrer och teman. Det gäller för övrigt bibliotekets alla böcker. Rubriker som "Kärlek och vänskap", "Livet", "Fantasy" och "Ny i Sverige" har ersatt bokstavskombinationerna, i syfte att stimulera upptäckarglädjen.

– Allt ska vara snyggt och fint och genomtänkt här. Vi vill visa besökarna att detta är en viktig plats, säger Helena Gomér.

Klockan är 13.00 och dörrarna öppnas. Ett gäng ungdomar går direkt till ett bord i mitten av biblioteket. Innan det fanns där brukade de samlas i barndelen, men sedan personalen flyttade undan några bokhyllor har de fått en egen plats. ■

Tillgänglighet och respekt

Biblioteket i Hovsjö ligger mitt i Hovsjö hub och ska vara tillgängligt för alla – också för dem som mest behöver någonstans att sitta och prata. Interiören är påkostad och rejäl. Det är ett sätt att visa respekt för besökarna.

1. VARVA NED-SOFFOR

Om ungdomarna blir för stökiga kan de ta en timeout i soffgruppen utanför ingången.

2. INFORMATIONSDISKEN

Formen är rund, för att skapa närhet mellan personal och besökare. En del är nedsänkt, och där finns pussel för de minsta.

3. BARNDELEN

Här jobbar man mycket med skyltning för att locka till läsning. Böckerna är ordnade enligt genrer och teman. För den som är på lekhumör finns en koja med ett draperi för.

4. GRUPPRUM

En plats för kreativ verksamhet. På ena väggen sitter en enorm smartboard som kan användas till film, sagostunder och pedagogiska aktiviteter. Det är också tänkt att besökare ska kunna nyttja den till digitala besök på museer.

5. NYHETSHYLLAN

Här hittar besökarna de senaste böckerna.

6. NY I SVERIGE-HYLLAN

Lättlästa böcker för vuxna besökare. För barn och unga finns ingen särskild läst-avdelning.

7. BOKHYLLOR

Som kan rullas åt sidan för att skapa yta till programverksamhet.

8. PERSONALRUM

Med fönster ut mot biblioteket.

9. BOKHYLLORNA

Här radas böckerna upp hela vägen till taket. Stege finns att tillgå.

10. FAKTABÖCKER

Gemensamma för unga och vuxna.

11. STUDIEPLATSER

PORTRÄTT

Almedals-
bibliotekets chef
Johanna Hansson

Nu tar hon över klubban

Den nya ordföranden i Svensk biblioteksförning tror på samverkan, krokiga vägar och att kasta sten i glashus. Till vardags agerar hon äktenskapsrådgivare åt de två huvudmännen på Almedalsbiblioteket.

Jag lovade mig själv när jag tog det här jobbet att jag skulle uppskatta den här utsikten varje dag, säger Johanna Hansson.

Hon sitter vid ett mötesbord i trä inne i sitt arbetsrum på Almedalsbiblioteket i Visby. På bordet står en kopp svart kaffe och intill ligger en smartphone med rosa skal. Ena halvan av rummet består av fönster med utsikt över Östersjön. Utanför lyser solen och träden har exploderat i grönt.

Förra året blev hon chef och projektledare för Almedalsbiblioteket. Det är ett unikt bibliotek i Sverige, det enda där universitets- och folkbibliotek integrerats in i samma verksamhet. Och det är Johanna Hanssons uppgift att se över organisation och arbetssätt.

– Det fungerar som ett äktenskap. När ni blir ihop är det lätt att fokus hamnar på relationen och så glömmar du bort vem du själv är. Men det är världens resurs för Gotland att ha ett sådant här bibliotek, och när de båda huvudmännen möts i sina respektive uppdrag kan vi göra jättemycket tillsammans.

På Almedalsbiblioteket jobbar trettio personer, varav sex tillhör Uppsala universitet. Johanna Hansson påpekar att det ibland är tufft att få alla att sjunga i kör då det finns två huvudmän med olika mål, även om det också finns fördelar som att biblioteket kan erbjuda längre öppettider med bemanning. Men hon har ett recept för att få relationen att funka;

TEXT STINA LOMAN
FOTO KARL MELANDER
OCH STINA LOMAN

renodla uppdraget och definiera målgrupper.

– Bådas uppdrag är att förmedla litteratur och information och bidra till det demokratiska samhället. Men sen ska folkbiblioteket prioritera barn och unga och universitetet studenter och forskare.

Det är en fördel för Region Gotland att som arbetsgivare kunna locka med ett bibliotek där allmänheten har tillgång till universitetets alla digitala resurser. Något som bland annat

innebär en smidig väg till kvalificerad kompetensutveckling. Men det gäller att det här tänket sätter sig i ryggmärken, menar Johanna Hansson.

– Det är mitt jobb att tjata så att arbetsgivaren Region Gotland förstår vilken resurs det är.

”Det är mitt jobb att tjata så att arbetsgivaren Region Gotland förstår vilken resurs det är”

I övrigt jobbar hon med att öka lusten till bildning. Hon har satt mottot ”den lärande människan” för att sänka trösklarna till högre utbildning.

– Gotland har generellt sett en låg utbildningsnivå så vi behöver öka lusten till bildning och lärande. Det är viktigt att vi stärker den individuella och kollektiva självkänslan och ser användarna som människor i ständigt lärande. Då höjer vi så småningom utbildningsnivån. När den lilla bebisen kommer in på rim och ramsor ska vi tänka att det är en framtida professor. Det handlar inte om att varenda en

”Biblioteken ska vara till för människor och de ska ta mer plats än böckerna. Vi är en mötesplats, men alltid med medierna som utgångspunkt.”

ska bli akademiker, utan att fler ska veta att de kan dra nytta av närheten till forskningen.

Biblioteket består av två plan. På bottenplan finns en stor barn- och ungdomsavdelning och andra planet är vikt åt facklitteratur och studieplatser för studenterna.

– När forskare och barn möts på biblioteket sker en inspiration till fortsatt lärande.

Hur ska ni få grupperna att mötas?

– Det kan vara genom gemensamma programpunkter. Vi har gjort en del sådant,

som att låta forskare som är experter på fiskar eller människokroppen berätta om sin forskning för barn. Det är ett sätt att väcka barnens nyfikenhet, men det behövs fler aktiviteter.

Biblioteket blev integrerat år 2001, en orsak var att huvudmännen ville spara pengar.

– Det var ingen slump att det blev integrerat. I början av 2000-talet pratade man

mycket om vuxnas lärande och då fanns det en tanke om att de olika bibliotekstyperna skulle närma sig varandra. Men sen dess har de snarare gått ifrån varandra.

Hur kommer det sig att Almedalsbiblioteket är unikt?

– Den här modellen fungerar inte överallt eftersom det måste vara rätt storlek på samhället. Det behöver finnas ett universitet i lagom stora städer så att det lönar sig för båda, säger Johanna Hansson som tror att det kommer att bli tuffare framöver att få de offentliga resurserna för välfärden att räcka till vilket betyder att fler behöver samverka.

– Dessutom gör samverkan att verksamheter stärks och utvecklas. Det behöver inte innebära att man går ihop som vi gjort här, men att fler hittar samverkan med andra aktörer så som exempelvis Arbetsförmedlingen eller folkhögskolor.

Ett annat viktigt område hon vill arbeta med framöver är att konkretisera vad digitaliseringen betyder för människor och därmed deras användning av och krav på biblioteket. Exempelvis nyttja att allt fler jobbar eller pluggar på distans och behöver biblioteket som arbets- och mötesplats.

Så du ser helst fler mötesplatser och färre böcker?

– Biblioteken ska vara till för människor och de ska ta mer plats än böckerna. Vi är en mötesplats, men alltid med medierna som utgångspunkt.

Hon är inne på samma spår när det kommer till medborgarservice, där allt fler besökare vill ha hjälp med att sköta bankärenden på internet och annat som inte anses vara traditionella uppgifter för biblioteksanställda. Här bör folkbiblioteken ge användarna vad de efterfrågar, men samtidigt vill hon se en diskussion om integritetsfrågor, exempelvis när anställda hjälper användare att logga in på internetbanker, och gränser för bibliotekens uppdrag.

Johanna Hansson pendlar mellan Södermalm i Stockholm och Gotland. Ofta promenerar hon den drygt timslånga vägen från flygplatsen för att ta sig till den lilla lägenheten på 12 kvadratmeter som hon hyr innanför murarna i Visby.

– Det är många här som inte förstår varför jag går från flyget, men jag gör det så ofta jag kan, det är den bästa arbetstiden. Tankar och idéer lägger sig till rätta.

Hon inledde sin karriär med att vikariera som bibliotekarie på en gymnasieskola och på Lärarhögskolan i mitten av 1990-talet. Efter det jobbade hon som utredare på Kulturrådet, men ville efter några år jobba närmare en praktiskt verksamhet.

Tre utmaningar för framtiden

1.

”Att värna om och praktiskt hantera att fri information är tillgänglig för alla – både i relation till starka affärsintressen och till ett ofta polariserat samhällsklimat.”

2.

”Att hantera ett konkurrensutsatt läge. Vi konkurrerar med många andra om resurser och om människors tid, förtroende och vanor. Eftersom vi tror på starka bibliotek, måste vi ta det på stort allvar och alltid sträva efter att bli ännu mer angelägna för fler.”

3.

”Ledarskapet. Bibliotek är komplexa organisationer som kräver ett starkt, lyhört och tydligt ledarskap. Det kommer att bli allt viktigare.”

Johanna Hansson gillar att vara chef. Och hon gillar när det är svårt. Att gå på en krokig väg, jobba nära verksamheten och få saker att hända.

– Jag var i trettioårsåldern och var fascinerad av den pondus jag fick för att jag pratade för en myndighet. Om jag sa något togs det på stort allvar. Det kändes lite för lätt och jag ville ut i verkligheten.

ÅR 2003 BLEV hon folkbibliotekschef i Upplands Bro. Det första chefsjobbet visade sig bli en tuff utmaning.

– Jag utgick från att alla tänkte som jag men upptäckte snart att det inte räckte med att vara en entusiastisk och glad ledare utan att det krävdes både strategi och psykologi. Jag blev nedslagen av det till en början.

Men det var också det som gjorde att hon ville fortsätta som chef, hon gillar när det är svårt. Att gå på en krokig väg, jobba nära verksamheten och få saker att hända.

Hon tar också gärna ställning i svåra frågor. Förra året fördes en intensiv debatt om det var fel att bojkotta Bokmässan i Göteborg på grund av att högerextrema Nya tider tillåts att ställa ut. Johanna Hansson var en av flera chefer inom sektorn som menade att en bojkott skadar bibliotekens trovärdighet.

Även i frågan om bibliotekens medieurlval har hon satt ner foten och menar att de inte ska ägna sig åt värderingar när det gäller inköp.

– Bibliotekens uppdrag är att möjliggöra för alla att bilda sig en egen uppfattning. Det är grunden för att kunna delta i fria val. Därför måste vi ha en stor öppenhet för olika sätt att se på och förstå världen, inom lagens gränser.

På Svensk biblioteksförnings årsmöte i maj blev Johanna Hansson utsedd till ny styrelseordförande och efterträder Calle Nathanson.

Hon ser fram emot uppdraget.

– Jag kan branschen och har starka uppfattningar i många olika frågor. Det är också en förening som skaffat sig en position i samhället och märks och syns. Det känns ansvarsfullt att leda det arbetet, säger Johanna Hansson som tidigare suttit i Svensk biblioteksförnings styrelse, under åren 2001–2007. Det sista året var hon förste vice ordförande.

Johanna Hansson pekar ut tre huvudområden som hon vill driva i rollen som ordförande. Det första området är att fortsätta synliggöra

Johanna Hansson

- **Ålder:** 49 år
- **Bor:** i Stockholm och på Gotland.
- **Familj:** Man och två döttrar, 18 och 13 år.
- **Gör:** Projektledare och chef för Almedalsbiblioteket i Visby. Ett uppdrag på 1,5 år för att förnya och utveckla organisation och arbetsätt
- **Fritid:** Är med i en politisk klubb av kompisar med olika politiska uppfattningar som träffas för att diskutera aktuella frågor. Läser annars gärna böcker eller umgås med familjen.
- **Utbildning:** Fil kand. i litteratur-, konst- och idéhistoria och bibliotekarieutbildning från Högskolan i Borås.
- **Karriär:** Handläggare på Kulturrådet 1997–2002, folkbibliotekschef i Upplands Bro 2002–2005. Chef inom stadsbiblioteket i Stockholm i åtta år och stadsbibliotekarie i Uppsala från 2014.

"När forskare och barn möts på biblioteket sker en inspiration till fortsatt lärande", säger Johanna Hansson som har satt ett motto för verksamheten: "den lärande människan".

biblioteken som en viktig samhällsaktör som bidrar till ett mer inkluderande samhälle.

Sen vill hon kasta sten i glashus, våga vara obekvä. Exempelvis när det gäller utmaningen med att få fler att satsa på bemannade skolbibliotek. Här bör branschen fråga sig om rektorerna har en poäng när de prioriterar bort bemanning - och inte bara konstatera att de gör fel.

– Genom att lyssna på vad de faktiskt säger skapas en förståelse. För mig är det en ledarskapsfråga att våga ställa de här frågorna och initiera diskussioner i stället för att ha hallelujamöten. Vi har en otrolig kompetens i föreningen och vi ska använda oss av den och tänka tillsammans. Det handlar om att ta frågorna vidare och utmana varandra.

Det tredje området hon vill driva är att ta det demokratiska uppdraget på stort allvar. Det innebär bland annat att hålla liv i en diskussion om vad uppdraget att bidra till fri åsiktsbildning betyder. ■

Vad? Biblioteksbusen Sigge.

Var? Vid äldreboendet Vårdbo i Norrtälje.

För vem? Alla.

Rymligt och hemtrevligt

Sigge signalerar sin ankomst med jazziga toner, men behagligt, inte på något framfusigt glassbilsvis. Jingeln är komponerad av George Riedel och framförd av trumpetaren Jan Allan. Bokbussen svänger in framför äldreboendet Vårdbo i Norrtälje prick 14.20. Tre damer och två rullatorer väntar i solen. Det här är ett av den ljusblå bokbussen Siggas sex stopp i dag. Varje månad besöker han över hundra platser i kommunen.

Maria Anderhagen, som är bokbussansvarig, hoppar ner ur det breda bussförarsätet och känner igen en av besökarna. Marianne har bott i trakten och använt bussen sedan 1983.

Det är full pressbevakning i dag. Förutom jag själv är en reporter från Norrtälje Tidning på plats, Sigge och möjligheten att låna böcker ska med när helgbilagan tipsar om saker att göra under sommaren.

TVÅ AV DAMERNA stegar upp för Siggas trappsteg. Den tredje väntar med påsen med böcker som ska återlämnas i handen, medan Maria Anderhagen tar fram fjärrkontrollen. Trappstegen åker in och rullstolshissen fälls ut. Damen åker upp runt en meter i vädret och kan kliva rakt in. "Vilken lyx!" utbrister hon. Inne i magen på den tolv meter långa bussen gömmer sig ett bibliotek i miniatyr, som ändå känns ganska rymligt. Sortimentet består av cirka 3 000 titlar. Precis vid ingången lockar ljudböckerna i en snurrhylla. Längs väggarna sitter hyllor fyllda med böcker, tidskrifter och filmer. Gröna skyltar talar om att här finns

TEXT OCH FOTO
JENNIE AQUILONUS

Betyg

NYTTA

NÖJE

ANVÄNDAR-
VÄNLIGHET

TILLGÄNGLIGHET

Kommentar till betygen:

Bokbussen är en trevlig och praktisk tjänst som kommer direkt dit användarna befinner sig. Det gör det lätt för personer som själva har svårt att ta sig till biblioteket att ändå få tillgång till både medier och kunnig personal. De måste dock tajma in den halvtimme en gång i månaden som bussen är på plats.

allt från romaner för barn, unga och vuxna till poesi och böcker om trädgård och matlagning. Längst in vid återlämningsdisken står de populära deckarna. På nytt och aktuellt-hyllan visas bland annat Jörn Donners *Blod är tunnare än vatten* och *Barnet* av Fiona Barton.

Två mjuka bänkar erbjuder sittplats för den som vill bläddra lite. Vid förarsätet spelar radion musik på låg volym och här framme, nära ingången sker utlåningen. I bussen vilar en hemtrevlig och mysig känsla. Bibliotekarien Ingrid Claesson assisterar två av besökarna. En kvinna är här för att låna både till sig själv och till sin synskadade granne inne på boendet.

NÄR SIGGE kommer tillbaka nästa gång är det dags att lämna tillbaka lånen, men de kan också lämnas på andra bibliotek i kommunen. Jag får veta att bussen är uppkallad efter bibliotekarien Sigfrid Grähs, som startade bussverksamheten 1968. Då körde en paketbil runt med 800 böcker. I år firas alltså 50-årsjubileum.

En man kommer in och letar efter böcker som han själv har skrivit, de finns inte. Den som inte hittar det hen söker kan beställa önskad titel till nästa gång. Det är lätt att förbereda sig på mötet med Sigge. På Norrtälje kommuns hemsida finns information om hans historia, innehåll, färdväg, datum och två filmer.

En kvinna som jobbar på äldreboendet vill ha tips på böcker till högläsning. Efter lite drygt en halvtimme är det dags för Sigge att köra vidare mot dagens sista stopp, en förskola. ■

Livligt i cirkelns mitt

Biblioteket på Kannebäckskolan i Göteborg har blivit en del av skolans nav. Den öppna miljön är rörigare men elever och lärare har blivit mer delaktiga, säger skolbibliotekarien Fredrik Ernerot.

TEXT
JENNIE AQUILONIUS

Fredrik Ernerot
FOTO: PRIVAT

Fredrik Ernerot såg sin chans. Skolbiblioteket hade vuxit ur sin kostym och kunde inte längre erbjuda eleverna likvärdig tillgång till verksamheten.

De flesta som går på Kannebäckskolan har specialbehov och använder olika typer av hjälpmedel. En del kunde inte röra sig fritt och fastnade mellan hyllorna. Samtidigt hade andra delar av skolan behov av bibliotekets lokaler.

– Vi insåg att vi inte upprätthöll en godkänd nivå. Om Skolinspektionen kom hit hade de sett att det här inte kunde kallas skolbiblioteksverksamhet, säger Fredrik Ernerot.

Skolledningen bestämde sig för att något måste göras. Fredrik Ernerot övertygade cheferna om att förbättra i stället för att bara förändra. En öppen yta skulle öka likvärdigheten. Om den dessutom låg mitt i skolans nav kunde kontakten med elever och lärare öka. Han är lärarbibliotekarie, ordförande i Skolbibliotek väst och sitter med i Skolverkets referensgrupp för skolbibliotek. Det gav honom både kunskap och mandat hos ledningen.

– Du måste ligga nära chefernas verklighet. Vi måste snacka om hur skolbiblioteket kan bidra till lärande, målutveckling och att eleverna når betygskriterierna. Det som

har gjort den här förbättringen möjlig är att ledningen drivit på och tagit initiativ. Styrning och stöd från chefer ger tyngd och visar på att arbetet har effekt.

INSPIRATIONEN hämtade han från sensommarens resa till Kalifornien och *International association of school librarianships* årliga konferens. Där föreläste amerikanska skolbibliotekarier om så kallade open learning spaces, öppna kreativa lärandeytor. En av dem, Jane Lofton, berättade om hur hon startade kognitiva lärandeprocesser hos eleverna med hjälp av 3D-skrivare.

– Det var så pedagogiskt finkänsligt att jag blev tårögd.

Sagt och gjort. I höstas flyttade biblioteket in i skolans centrum, där fiket ligger och eleverna hänger på rasterna. Fredrik Ernerot hade gallrat ordentligt i beståndet. Eftersom det är en specialskola ligger tyngdpunkten på lättläst litteratur och bilderböcker. Här finns

också elevernas önskekategorier, som manga. Allt är utställt längs väggarna med lånedisken insänkt mellan två hyllor. På det stora området i mitten finns bord, stolar och ett pingisbord.

FOTO: FREDRIK ERNEROT

”Det är Västra Götalands största kunskapsbank på det området, den kan vi inte bara stänga in i ett rum.”

FOTO: FREDRIK ERNEROT

Förändringsprocessen

När biblioteket skulle göras om såg Fredrik Ernerot till att ta med både chefer och kollegor i processen. Ledningen formade en referensgrupp med Fredrik Ernerot själv, pedagoger och specialpedagoger som prövade idéer och här förankrades också beslut.

Det fanns ett beslutandeforum där Fredrik Ernerot satt tillsammans med fyra chefer och en utvecklingspedagog som också var rektors assistent. Tillsammans lade de upp en plan för vad som skulle göras och varje steg av processen kommunicerades sedan i de två grupperna. Sedan kunde de föra ut informationen till sina olika delar på skolan.

Tyngden ligger på lättläst och bilderböcker eftersom Kannebäcksskolan är en specialskola.

FOTO: FREDRIK ERNEROT

Skolan är tekniktät och biblioteket har utrustats med dubbla filmdukar, en tv-skärm och hörselslingor. Sidorum erbjuder lugn för den som inte vill bli störd.

I början skakade flera kollegor på huvudet och undrade hur Fredrik Ernerot kunde jobba i den här miljön. Någon erbjöd honom sina hörselskydd. Han håller med om att biblioteket har blivit rörigare, men ser det som en positiv rörlighet. Samarbetet med lärarna har blivit bättre eftersom de träffar på varandra hela tiden.

– Det är en bra genomströmning. Eleverna har med sig sina mobiler och ipads ut på rasten och kommer förbi med frågor, som om en viss hemsida eller källa är säker.

BREVID LÅNEDISKEN finns hiss och trappor till övervåningen. Häruppe har golvfasta bord och stolar röjts ur för att göra plats åt fakta- och referensbiblioteket. Det består bland annat av åtta

hyllenheter med material för specialpedagoger.

– Det är Västra Götalands största kunskapsbank på det området, den kan vi inte bara stänga in i ett rum.

Här och var finns små krypin med bord och stolar. Högstadieläverna på andra våningen har sina raster här och upptäckte biblioteket på egen hand. Plötsligt låg böcker om tid och förintelsen på fel plats.

– Eleverna hade börjat använda faktaavdelningen på ett sätt som jag aldrig har lyckats få dem att göra tidigare.

Genom de två våningarna är mediateket nästan fem gånger så stort som tidigare. Nästa steg är att förvandla den stora ytan på nedervåningen till maker space. Fredrik Ernerot och lärarna gör redan en del maker space-aktiviteter tillsammans, men nu är tanken att börja ha lektionspass i biblioteket. I höst ska bord och stolar plockas bort och mobila hyllor köpas in. ■

Efter JO-besluten

Frågan om bibliotekens objektivitet är inte avklarad i och med förra sommaren JO-beslut. Det skriver konst- och bibliotekschefen i Huddinge kommun, Nick Johnson Jones. I stället menar han att diskussionen måste fördjupas ytterligare.

TEXT NICK JOHNSON
JONES
FOTO STINA LOMAN

Efter de JO-beslut som förra sommaren riktade kritik mot två kommuner, med anledning av arbetet med medieurlval och hur man förhöll sig till värderingar i det arbetet, verkar en del tycka att något betydelsefullt är avklarat och klarlagt.

Jag vill med några olika nedslag problematisera denna hållning.

JO ger värdefull vägledning och det ska vi ta hjälp av. Men jag menar att terrängen av målkonflikter, värdekonflikter och svåra avvägningar där vi tjänstepersoner ska fatta de dagliga besluten förblir förhållandevis oförändrad. En terräng som juristen Johan Hirschfeldt har beskrivit som svår och vacker, med ibland vaga konturer där det kan bli dimmigt.

BIBLIOTEKEN MÅSTE bli bättre på att orientera i den här terrängen. Vi måste vara klara över att JO inte har någon kunskap om mediemarknaden, om hur användarnas behov skiljer sig mellan olika lokalsamhällen runt om i landet eller hur det faktiska urvalsarbetet ser ut i praktiken. JO vet inte hur sällan vi faktiskt närgranskar och väljer bort en enskild text och hur vardagen snarare handlar om att skapa och upprätthålla samlingar som är kvalitativa,

relevanta och svarar mot användarnas behov.

JO vet inget om vad de rumsliga och ekonomiska begränsningarna innebär, vad det innebär att möta en allmänhet i dessa frågor, hur möjligheterna och ansvaret i det stora handlingsutrymmet och situationsanpassningen upplevs och bäst hanteras. Och det är helt i sin ordning för det kunnandet ska biblioteken ha och utveckla.

”Vi måste vara klara över att JO inte har någon kunskap om mediemarknaden, om hur användarnas behov skiljer sig mellan olika lokalsamhällen”

DET LIGGER en viktig uppgift i att beskriva hur offentlig sektor är full av värderingar.

Se exempelvis målsättningsparagrafen i regeringsformen där det beskrivs vad det allmänna ska verka för, främja och vilket samhälle vi ska bidra till. Där hittar man utöver fri åsiktsbildning, formuleringar om jämlikhet, jämställdhet, antidiskriminering, barns rättigheter och mer därtill. Och även om vi ska förhålla oss till Bibliotekslagen så är ju den tydligt underställd grundlagarna. Samtliga kommuner redovisar tydligt sina värderingar i värdegrunder och visioner. Internationella konventioner som Sverige ställer sig bakom är fyllda av värderingar. Sådana konventioner kan inte ställas över svensk lag, men det är samtidigt oklart vad dessa konventioner faktiskt innebär i praktiken för vår yrkesutövning.

De utmaningar vi har på detta område delar

Kostnaden för fri åsiktsbildning bärs inte jämligt, skriver Nick Johnson Jones.

vi med den offentliga sektorn och samhället i stort. De är inte bara biblioteksfrågor. Frågorna är exempelvis även aktuella i skolans värld, i samband med den nya museilagstiftningen, vid bidragsgivning till civilsamhällets aktörer och vid utdelning av statliga litteraturstöd.

FRÅGOR OM yttrandefrihetens eventuella inskränkningar i samband med demonstrationer, mässor och liknande förblir aktuella. Jag tycker att fri åsiktsbildning och yttrandefrihet är viktigt och måste värnas, men ser samtidigt att dessa värden kostar på för ett samhälle.

En kostnad som inte bärs upp jämligt av olika grupper. Utan den kostnaden får bäras huvudsakligen av redan marginaliserade grupper som utgör måltavlor för ryktesspridning, hat och desinformation. Frågan är om det är så det ska vara. Det är svårt att hålla huvudet kallt då

trumfer som censur och yttrandefrihet slängs runt. Och när debatten blir polariserad och infekterad vågar ingen politiker, och få andra, närma sig den. Detta försvarar ett samtal om den politiska viljan och det samhälle vi tillsammans ska bidra till. Det banar väg för en juridifiering på en rad olika samhällsområden.

HUR OBJEKTIVITETSPRINCIPEN faktiskt ska tolkas i enskilda delar i en yrkesutövning är ytterligare exempel på en sån där fråga att tala om. Att principen betyder likhet inför lag, att godtycke ska undvikas, att tjänstepersonens privata värderingar inte ska vara styrande i tjänsteutövningen, det tycker jag att vi kan vara klara över. Men då den samordnande myndigheten för det svenska biblioteksväsendet vill föra in begreppet neutralitet i bibliotekslagen så tycker jag det är på sin plats att vi pratar om den intellektuella hederligheten i det och huruvida det kan bidra till just det som ska undvikas, nämligen maktfullkomlighet och godtycke. Hur ska vi hantera denna motsägelse? Att det värdeladdade kvalitetsbegreppet i bibliotekslagen knappt beskrivs i förarbetena till lagen, vad betyder det? Det är inte lätt att vara transparent, redovisa bevekelsegrunder och värderingar, men samtidigt inte använda dessa värderingar i en enskild del av vår yrkesutövning då vi arbetar med urval av medier.

Jag menar inte att det är något fel på denna situation, men den är helt klart svåravvägd.

Jag tror inte att JO hade gått så långt in i en enskild och avgränsad del i en yrkesutövning inom ramen för det kommunala självstyret, och varit så detaljerad i sin kritik, om biblioteken arbetat med frågorna på ett mer ansvarsfullt och medvetet sätt. Offentlig styrning rör sig med begrepp som får sin innebörd i tolkningar och hur dessa tolkningar omsätts i praktiker. Vi måste fortsätta samtalet om hur begrepp som kvalitet, allsidighet, saktlighet, angelägenheter av allmänt intresse, opartiskhet, demokrati, fri åsiktsbildning och värderingarna i regeringsformen och i internationella konventioner vägs samman och bryts ned i praktiker. Vad vi än kommer fram till kan det inte vara så att vi menar att allt är okej inom offentlig sektor så länge det inte är brottsligt. Ambitionsnivån måste vara högre än så. ■

Plötsligt bar alla på böcker

Pressad av snäva resurser, stora behov och till råga på det ett nedlagt bibliotek startade skolbiblioteksutvecklaren Åsa Lundholm en lässtrategi för Valstaskolan i Märsta. Ett arbete som resulterade i att till och med de mest inbitna ickeläsarna började bära runt på varsin bok.

TEXT
ÅSA LUNDHOLM

Åsa Lundholm
FOTO: HANS E. ERICSON

Jag har arbetat som bibliotekspedagog på Valstaskolan – en högstadieskola i Märsta, Sigtuna kommun - i drygt tolv år. Under dessa år har läsan- det bland ungdomar minskat överlag, samtidigt som läsningens betydelse blivit såväl en nationell som lokal fråga. Sammansättningen av elever på vår skola har följt den nationella trenden av ökad segregering. Nästan alla våra elever har antingen utrikesfödda föräldrar eller är själva födda i ett annat land. En stor andel är nyanlända. En god läsförmåga är helt avgörande för att de ska lyckas med skolan. Samtidigt är det mycket annat som ska hinnas med under ett läsår.

DÄRFÖR HAR JAG funderat på två saker: Hur ökar vi elevernas lästid utan att det tar för mycket tid av annan undervisning och hur arbetar vi kulturskapande för att gynna goda läsvanor? Jag har förstås inga heltäckande svar, men i höstas arbetade vi fram en ny strategi som trots sin enkelhet har visat sig få oväntad god effekt.

För det första bestämde vi att all ”mellantid” ska bli lästid. Mellantid uppstår i glapp mellan olika moment. Till exempel när en elev skrivit klart ett prov innan man får lämna salen, när en

lärare får ett oplanerat vikariat eller när en elev är klar med ett arbetsområde före alla andra. För det andra flyttade vi det implicita

ansvaret att stimulera till läsning – utöver ordinarie undervisning – från svensklärarna till att explicit bli ett ansvar för kontaktlärarna.

Det ligger i alla lärares intresse att eleverna har goda läsvanor, oavsett ämne. Kontaktlärarna fick därför i uppgift att kontinuerligt följa

upp att deras elever har en bok och jag servade eleverna med böcker.

Och jag fick jobba hårt. Eleverna fick så oväntad fart på sin läsning. Under mina tolv år har det aldrig lästs så mycket. Föga förvånande fick de som redan var läspositiva ökad lust och började spontant diskutera böcker på rasterna. Mer förvånande var att många elever med svårigheter plötsligt började läsa bok på bok. Dessutom blev ”bokbärande” elever en vanlig syn i korridorerna.

Vad tyckte lärarna? De flesta tyckte att det var en bra idé. Många har vittnat om att det underlättar deras planering att alla elever har en bok. Ett par lärare har bett om stöd att motivera en klass eller en specifik elev. Någon enstaka kontaktlärare har inte tagit sitt ansvar på så stort allvar.

Jag tror att det finns flera orsaker till att

”Den svåraste utmaningen tror jag är att hålla fokus under ett läsårs alla skiftningar. Vissa perioder är alla stressade och att lästakten sjunker då är helt naturligt”

vår nya strategi fick så god effekt. Lärarna på Valstaskolan är vana vid att ta ett stort kontaktläroansvar för sina elever. Vårt kompensatoriska uppdrag är enormt och all personal känner ett stort engagemang. Det finns starka relationer mellan personal och elever. En annan anledning är att jag jobbat på skolan länge, att jag alltid varit en integrerad del i det pedagogiska arbetet och att jag känner både pedagoger och elever väl. En tredje anledning är att jag lade fram mitt förslag för ledningsgruppen som fattade beslut. Jag informerade sedan alla arbetslagen. Strategin var alltså förankrad på alla nivåer. Dessutom har många elever saknat ”sitt” bibliotek. Vårt kombinerade folk- och skolbibliotek är stängt sedan ett år. När vi hittade andra strukturer för att tillgängliggöra böcker blev det en positiv upplevelse.

VAD HAR VI då för utmaningar? Vi har rent praktiska svårigheter, som att vår biblioteksfilial är stängd och att vår skola av olika skäl ska läggas ner om två år. Men den svåraste utmaningen tror jag är att hålla fokus under ett läsårs alla skiftningar. Vissa perioder är alla stressade och att lästakten sjunker då är helt naturligt. Med det är ändå viktigt att vi inte låter de nya goda vanorna rinna ut i sanden helt under särskilt intensiva veckor. Och det är det jag funderar på just nu: Hur håller jag som bibliotekspedagog motivationen uppe hos lärare och elever, inte bara hela terminen ut, utan också så att den varar under sommarlovet och är stark i höst när ett nytt läsår börjar? ■

Säg ja till medborgarservice

Bibliotek Uppsalas Rikard Jennische tycker att ett bibliotek som vill vara en aktiv del i samhället måste fokusera på det som efterfrågas.

Rikard Jennische
FOTO: PRIVAT

DET PÅGÅR JUST nu en spännande men ingalunda ny debatt om huruvida folkbibliotekens uppdrag inkluderar så kallad medborgarservice. Alltså, ska bibliotekspersonal assistera människor med att fylla i blanketter från Försäkringskassan, hjälpa till vid bankärenden, skriva ut intyg, kolla när Skatteverket har öppet och andra saker som inte ansetts som traditionella biblioteksuppgifter?

Jag förvånas över att så många verkar mena att sådana frågor inte hör hemma på biblioteken, att man ska gå någon annanstans med dem. En av anledningarna jag hör är att ”vi är inte utbildade i sånt”, en annan att ”det är någon annans ansvar”, en tredje att ”det tar så mycket tid att det går ut över litteraturförmedlingen.”

På alla jobb gör man saker man inte är utbildad i. Det vore märkligt annars. Det är till exempel länge sedan litteraturvetenskap ingick i bibliotekarieutbildningen men vi förväntas ändå vara bevandrade i litterära epoker och ryska klassiker. Det som dagens bibliotekarier är utbildade i är informationskunskap och i vår roll som informationsspecialister ingår att hjälpa till där informationsbehovet finns och om det behovet råkar vara medborgarservicefrågor – så kan jag inte förstå varför vi inte skulle försöka svara på dem.

Visst kan medborgarservicefrågor anses vara någon annans ansvar och visst kan vi hänvisa till Skatteverket när en besökare vill ha en blankett utskrivet och hjälp med att fylla i den. Vi kan också hänvisa till Microsoft om någon har frågor om Windows. Men vilka informationsspecialister är vi då?

Folkbibliotek som vill vara livskraftiga anpassar sig efter samhället och bör inte vara rädda för att också fungera som informationscentraler eller medborgarkontor. Tvärtom bör de anpassa verksamheten och kanske rekrytera så att den utvecklingen går lättare. Ett bibliotek som vill ta en aktiv del i ett samhälle fokuserar på sådant som behövs och går inte och väntar på att någon annan tar sitt ansvar.

Biblioteken har naturligtvis en viktig uppgift i att arbeta med litteraturförmedlande. Och det kan säkert vara så att medborgarservicefrågor tar tid från litteraturförmedlingen. Men precis som på alla andra jobb måste man prioritera. Och jag menar att man behöver uppvärdera de här frågorna som uppenbarligen har en stor betydelse i folks vardag. De är sjukt viktiga helt enkelt. Kanske ibland viktigare än att tipsa en flitig biblioteksbesökare om någons senaste roman?

Rikard Jennische, tf enhetschef Östra enheten,
Bibliotek Uppsala

Det digitala dilemmat

Vilken roll ska folkbiblioteken ha i vårt digitaliserade samhälle? Frågan har stötts och blötts av många. Nu kommer forskaren Katarina Michnik med en avhandling som kan bidra till diskussionen.

Forskaren Katarina Michnik vid Borås högskola har ägnat fem år åt att undersöka hur olika typer av verksamheter – som externa samarbeten, erbjudande av så kallat icke-traditionellt bestånd och digitala tjänster – antingen kan stärka eller utmana folkbibliotekens sociala legitimitet.

Enligt Katarina Michnik har uppfattningen av social legitimitet två dimensioner. Den ena handlar om att en organisation upplevs som trovärdig, det vill säga vi har förtroende för den och den ger oss det vi förväntar oss. Den andra är att organisationen uppfattas som lämplig, alltså att vi upplever att det finns ett behov av den. De två dimensionerna kan vara kopplade till varandra, men behöver inte vara det per automatik.

– I min forskning har jag sett att en och samma verksamhet kan vara legitimitetsfrämjande ur ett perspektiv men hämmande ur ett annat, säger Katarina Michnik.

ETT SÅDANT exempel är att den digitala utvecklingen ger folkbiblioteken tillgång till nya verktyg. Å ena sidan gör det att fler kan få tillgång till biblioteken och att man kan nå nya grupper. På så sätt kan man upplevas möta fler behov, vilket möjliggör folkbibliotekens sociala legitimitet. Å andra sidan kanske inte verktygen används fullt ut eller helt adekvat till följd av kompetens- och resursbrist. Det kan i stället utmana verksamhetens trovärdighet och i förlängningen dess sociala legitimitet.

Ett annat exempel som Katarina Michnik sett på hur något kan både främja och

TEXT KARIN PERSSON
BILD GETTY

Katarina Michnik
FOTO: HÖGSKOLAN I BORÅS

motverka folkbibliotekens sociala legitimitet är när den läs- och litteraturfrämjande verksamheten är mycket framträdande. Det kan å ena sidan stärka legitimiteten eftersom användarna får vad de förväntar sig. Samtidigt kan det osynliggöra andra verksamheter som folkbiblioteket erbjuder.

– Risken finns att folkbiblioteken i stor utsträckning associeras med en läs- och litteraturfrämjande verksamhet, ett hus med böcker, och att människor utanför bibliotekssfären inte ser att folkbibliotek kan tillgodose fler behov som är relevanta i ett digitaliserat samhälle.

KATARINA MICHNIKS avhandling som fått namnet *Samhällets allt-i-allo? – Om folkbibliotekens sociala legitimitet* grundar sig på två webbenkäter med svar av svenska folkbibliotekschefer

samt intervjuer med 19 kommunpolitiker. Politikerna var mycket positivt inställda till att folkbiblioteken tar in digitala tjänster och tyckte att det är viktigt att folkbiblioteken ”hängar med i utvecklingen”. Däremot värderade de flesta av de tillfrågade politikerna digitala tjänster

utifrån hur de sågs kunna påverka och bidra till att den fysiska verksamheten. En del såg digitala tjänster som en möjlighet att kunna ge fler människor tillgång till det fysiska biblioteksrummet. Andra såg dem tvärtom som en potentiell utmaning som på sikt skulle kunna begränsa användningen av biblioteksrummet.

”Jag blev förvånad över att den fysiska verksamheten var så central för dem, även när de digitala tjänsterna diskuterades.”

Open access som affärsidé

FOTO: ANJA HOPPE

Hur gick det till när fri tillgång till forskning, open access, slutade vara ett hot mot de stora vetenskapsförlagen och i stället blev en inkomstkälla och affärsmodell? Det har Magnus Annemark undersökt i sin masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet – ”Open access och

big business”. Han har granskat förlagens interna och externa kommunikation, hur samtalet förändrats med nya krav på tillgänglighet och särskilt vilka strategier de använt för att hävda förlagens värde i systemet för vetenskaplig kommunikation. Uppsatsen är nominerad till Svensk biblioteksförnings Collijnpris och finns att läsa på goo.gl/u7dHWn.

När barnen får bestämma

För två år sedan öppnade Malmö stadsbiblioteks barnavdelning Kanini, en avdelning vars utformning växte fram i samarbete med stadens barn. Nu publicerar forskarna Barbro Johansson och Frances Hultgren, som följt processen från start 2013 till invigningen 2016, rapporten *Att utforma ett barnbibliotek*.

I rapporten beskriver forskarna hur biblioteket arbetat med att få barnen, även de minsta, delaktiga i utformningen av den nya avdelningen. En delaktighet som till exempel resulterade i att det tidigare arbetsnamnet ändrades till just Kanini.

Nya perspektiv på etiken

I den nyläppta boken *Bibliotekarien och etiken* lyfter Richard Ohlsson fram perspektiv på och metoder för att lösa yrkesetiska problem på biblioteken. Den bygger delvis på hans bok *Etiken och biblioteken* från 2007, men har som titeln antyder en annan tyngdpunkt: I uppföljaren står bibliotekariens perspektiv i

centrum. Det betyder inte att boken är direkt praktiskt inriktad – abstraktionsnivån är tvärtom hög när författaren går igenom sådant som yrkesetiska kärnvärden och yrkesetisk kompetens. *Bibliotekarien och etiken* är en bok för den teoretiskt intresserade bibliotekarien som vill fördjupa sin självförståelse som yrkesperson.

– Jag blev förvånad över att den fysiska verksamheten var så central för dem, även när de digitala tjänsterna diskuterades. Den digitala verksamheten får inte stå på egna ben utan bedöms i förhållande till den fysiska, säger Katarina Michnik.

Hon kan inte svara på tiotusenkronorsfrågan om vilka typer av verksamheter som kommer att kunna säkra folkbibliotekens sociala legitimitet.

– Det kommer framtiden att utvisa. Men samhällets digitalisering är helt klart utmanande.

Katarina Michnik menar att folkbiblioteken är bra på att följa med i den digitala utvecklingen. Utmaningen är att komma underfund med vilka digitala tjänster man ska och inte ska erbjuda, och med vilka argument.

– Diskrepansen mellan vilka förväntningar användarna har och vad folkbibliotekarierna vill ge är intressant. Tidigare studier har till exempel visat att bibliotekarierna kan vara mer intresserade av att kommunicera med användarna via sociala medier än vad användarna är. De vill hellre gå till bibliotekarien och kommunicera ansikte mot ansikte. ■

Låt oss inte fastna i det självuppfyllande samtalet

För flera år sedan lyssnade jag på Unni Drougge som skulle diskutera upphovsrätt och den då befarade raskt förestående bokdöden. Samtliga inlägg handlade om digitaliseringens förlösande kraft och den exploderande e-boksmarknaden och hur alla skulle stjäla verk på nätet. Unni Drougge lutade sig fram i panelen och väste:

– Jag ska berätta för er hur det är. I dag är det så att alla vill skriva men ingen jävel vill läsa.

Hennes kommentar etsade sig fast i mitt minne. Kanske för att jag läser mängder av text jag önskar att jag aldrig läst men också för att hon presenterade ett i sammanhanget annat perspektiv.

DET DÄR andra perspektivet är inte alltid så lätt att få fatt i eftersom vi tenderar att följa ett slags flockbeteende. Inspirationsföreläsningar och workshops av olika slag i halv- och heldagar kan problematisera de mest självklara begrepp och föreställningar utan att någonting egentligen händer. Problematiserandet i sig blir målet. Det kommer alltid en ny möjlighet att diskutera och polemisera, inte minst på sociala medier. Det finns en risk att vi hamnar i det självuppfyllande samtalet.

FOTO ELISABETH
OHLSON WALLIN

Det där som faktiskt inte fyller något annat syfte än att diskutera i all oändlighet.

DEN ANDRA vinkeln däremot, den kan företrädas av just den vi polemiserar mot. Att läsa eller lyssna och faktiskt reflektera och gå från samtal till handling kräver ibland att vi ger upp vissa slag för att vinna ett krig. Med en omvärld i kraftig förändring och med uppfattningen att biblioteksverksamhet befinner sig mitt i samhällets infrastruktur är det viktigt att ta de slag som garanterar en krigsvinst.

Risken finns annars att någon till slut säger:

– Jag ska berätta för er hur det är. I dag är det så att alla vill intellektualisera men ingen jävel vill lyssna.

Vi ses i Almedalen!

Karin Linder
Generalsekreterare,
Svensk biblioteks­förening

Föreningen på IFLA WLIC i Malaysia

IFLA WORLD LIBRARY and Information Congress arrangeras i Kuala Lumpur, Malaysia, 24–30 augusti. Från Svensk biblioteks­förening reser generalsekreterare Karin Linder och de 20 medlemmar som tilldelats vårt IFLA-stipendium. Deltar gör också Anette Mjöberg som representant för föreningens expertnätverk för IFLA och Christer Edeholt som representant för Expertnätverket för HBTQ-frågor på bibliotek.

Karin Linder kommer att föreläsa på ett seminarium om professions-

utveckling, arrangerat av sektionen Continuing Professional Development and Work Place Learning. Hon kommer också i samband med konferensen att delta i möten inom MLAS (Management of Library Associations Section), där hon 2017 blev invald i Standing Committee. MLAS anordnar ett satellitmöte om advocacy för biblioteks­föreningar, där Kenya Library Association kommer att presentera det arbete de gör kring advocacy med stöd av Svensk biblioteks­förening. ■

Arbetet i gång med vår interna struktur

EN DEL I föreningens verksamhetsinriktning för 2018 är uppdraget att klargöra föreningens olika nätverk, regionföreningar och medlemskategoriers roller och förmåner. Under 2017 har föreningen påbörjat detta arbete, som kommer att fortsätta under hela 2018. Det fortsatta arbetet kommer att genomföras tillsammans med er medlemmar, och inleds med hjälp av en referensgrupp bestående av sex personer ur medlemskåren. Caroline Asserlund, student Uppsala Ellen Follin, regionförening Skåne och BTJ, Lena Lundberg Vesterlund, Luleå stadsbibliotek, Mikael Sjögren, Umeå universitetsbibliotek, Tore Torngren,

FOTO: FREDRIK HJERLING

LÄS LOV

Inspirationsdag inför Läslovet

NÄTVERKET LÄSLOV arrangerar den 3 september en inspirationsdag inför höstens läslov.

Tid: 13:00-16:30

Plats: ABF-huset, Stockholm
Mer info kommer på läslov.se

Ny styrelse efter årsmötet

VID ÅRSMÖTET i samband med Biblioteks­dagarna valdes Johanna Hansson till ny ordförande och Lisa Petersen till ny ledamot i styrelsen. Avgående ordföranden Calle Nathanson och ledamoten Anders Söderbäck tackades av.

FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

NYA STYRELSEN:

Ordförande: Johanna Hansson, projektledare, Uppsala universitetsbibliotek/Almedalsbibliotek
Ordinarie ledamöter: Cecilia Gärdén, konsulent bibliotekens lärande och verksamhetsutveckling, Kultur i Väst. Lo Claesson, biblioteks­chef, Vaggeryd. Anja Dahlstedt, kultur- och fritidschef, Botkyrka. Helena Kettner Rudberg, Chef för användarservice, MTM. Jens Thorhauge, egen konsult, Danmark. Pelle Snickars, professor, Umeå universitet. Karin Grönvall, överbibliotekarie, SLU. Inga Andersson, rektor Lars Kaggskolan i Kalmar, och tidigare skolbibliotekarie. Malin Ögland, universitetsadjunkt, Högskolan i Borås. Lisa Petersen, biblioteks­chef Mälardalens högskola.

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS på något du vill att andra medlemmar ska ta del av? Mejla Matilda Andréasson Gurenus, webbredaktör: matilda.andreasson@svbib.se

Specialbibliotek under lupp

Annakarin Lindberg från Kungliga Konsthögskolans/Konstakademins bibliotek och Katarina Standår från Nordiska museets bibliotek fick 2016 ett resestipendium av föreningen för en resa till New York. Här skriver de om likheter och skillnader mellan villkoren för amerikanska och svenska specialbibliotek.

TEXT ANNAKARIN LINDBERG OCH KATARINA STANDÅR
FOTO KATARINA STANDÅR

Studiebesöken och samtalen gjordes i väldigt olika typer av små och stora organisationer som Dag Hammarskjöld Library, The Conjuring Arts Research Center Library (Magibiblioteket), och New York Society Library.

Den största skillnaden vi upplevde är finansieringsformen. Den amerikanska finansieringsformen består av sponsorer, donatorer och bygger många gånger på medlemskap, som till exempel hos New York Society Library, New Yorks äldsta bibliotek. Det imponerande biblioteket är både personaltätt och välutrustat med en verksamhet som spänner från rariteter till barnverksamhet, databaser till programverksamhet och finansieras till stora delar med medlemsavgifter!

En annan betydande skillnad är organisation av personal. Personaltätheten bygger till stor del på volontärer och

obetalda praktikanter. Man betalar också praktikanter från relevanta utbildningar, då man anser att de tillför mycket ovärderlig kunskap, särskilt där det är få anställda bibliotekarier. Volontärverksamheten tror vi inte skulle fungera på samma sätt i Sverige, då det kan bidra till att undergräva bibliotekarieprofessionen. Men skulle organiserade praktikantprogram från till exempel Svensk biblioteksförning eller KB kunna stötta de

små vetenskapliga bibliotek som har svårt att från sina moderorganisationer få mandat och medel att utvecklas i en bra takt? Ett genomarbetat program som gav både praktikant och bibliotek ett värdefullt utbyte tror vi skulle gynna utvecklingen även på mindre specialbibliotek.

”Vad händer med specialbiblioteken när uppdragen är diffusa och resurserna ytterst små?”

Ytterligare en viktig fråga som väcktes på resan är samlingsfrågan, som just nu är aktuell på KB i och med utredningen om framtida förvärv

Second Floor Reading Room på Dag Hammarskjöld Library.

och nationellt samlingsbyggande. Detta är tätt sammankopplat med specialbibliotekens uppdrag, som ju oftast är lokala men vars verksamhet i hög grad fungerar nationellt, då samlingsarna bidrar till en djupare kunskap i respektive ämne. De borde, anser vi, fungera som ett nationellt komplement till KBs samlingar. Specialbibliotekens uppdrag har tidigare främst handlat om samlingsuppbyggnad, men nu har de ofta ett ansvar för att sprida den egna organisationens publicering. Biblioteket vid en institution både understödjer

och fördjupar moderorganisationens uppdrag. Det bidrar med relevant forskarservice och material både till den egna organisationen och till det omgivande samhället. Specialbiblioteket borde kunna spela en viktig roll med sin stora ämnesbredd och fördjupade kunskap samt tillgänglighet för alla medborgare.

Några frågor som blev än mer uppenbara efter resan och som vi vill skicka vidare till bibliotekssverige:

– Vad händer med specialbiblioteken när uppdragen är diffusa och resurserna ytterst små?

– Vad skiljer de olika vetenskapliga bibliotekstyperna åt vad gäller service, samlingstänk och uppdrag?

– Har specialbiblioteken egentligen ett uppdrag som komplement till KB vad gäller en nationell samlingsuppbyggnad för fördjupad forskning?

– Hur när specialbiblioteken ut med arkivmaterial och samlingar så att de blir synliga och intressanta för forskningen?

Hela reserapporten finns att läsa på biblioteksforeningen.se under Stöd och stipendier. ■

The New York Society Library, New Yorks äldsta bibliotek.

The Conjuring Arts Research Center Library.

Våra arrangemang i Almedalen 2018

Under Almedalsveckan i år anordnar vi två publika arrangemang:

DAGS ATT BEMANNA SKOLBIBLIOTEKEN!

Alla elever har laglig rätt att få tillgång till ett skolbibliotek. En rättighet alla elever inte får möjlighet att dra nytta av. Samtidigt har vi ett flertal skolbibliotek som saknar bemanning. Och vad är egentligen ett skolbibliotek utan en skolbibliotekarie?

Svensk biblioteksförning presenterar en ny rapport om vad bemanningen av Sveriges skolbibliotek faktiskt skulle kosta. Tillsammans med beslutsfattare och intressenter från såväl nationell som kommunal nivå diskuterar vi hur varje elev ska få tillgång till ett bemannat skolbibliotek.

Datum och tid: 3 juli kl. 11.15–12.00
Plats: Joda Bar, Skeppsbron 24.

BIBLIOTEKENS ROLL I DEMOKRATIN

Biblioteken är vår mest besökta gemensamma mötesplats men de senaste åren har bibliotekens demokratiuppdrag varit omdebatterat. Vilka medier ska köpas in, vilka röster ska få höras och vilka åsikter ska få föras fram? Hur ska det uppdraget tolkas och omsättas i praktiken? Hur påverkas bibliotekens arbete av dagens debattklimat, där extrema krafter använder yttrandefriheten för att i förlängningen avskaffa den? Cecilia Garne leder ett samtal om bibliotek och demokrati tillsammans med Elisabeth Åsbrink, Christer Nylander (L) och Svensk biblioteksförnings ordförande Johanna Hansson.

Datum och tid: 4 juli kl. 20.00–21.00
Plats: Almedalsbiblioteket, Cramégatan 5. ■ **TEXT** BJÖRN ORRING

FOTO: FRIDA ANDERBERG

Nytt expertnätverk i föreningen

Nu startar ett nytt expertnätverk inom Svensk biblioteks­förening, med fokus på service till studenter med funktionsnedsättningar. Samordnare för nätverket är Lenita Brodin Berggren, KTH-biblioteket.

Det finns flera regionala nätverk och organisationer som driver utveckling och gör ett viktigt arbete. Men det saknas ett nationellt nätverk med fokus på service till universitets- och högskolestudenter med funktionsnedsättning. Hur fångar vi upp de här studenterna? Gör vi rätt saker? Det görs redan så otroligt mycket bra som vi behöver sprida, och blir vi ännu bättre så får vi fler studenter som klarar sin utbildning, säger Lenita, som sedan i januari arbetar specifikt med de här frågorna på KTH-

biblioteket, tillsammans med kollegan Eva Westphal.

Studenter med funktionsnedsättningar är en grupp som blir mer och mer synlig, och som har ökat under senare år, berättar Lenita. Bland de vanligare funktionsnedsättningarna finns dyslexi, olika neuropsykiatriska variationer, och syn- och hörselnedsättningar. Syftet med nätverket är att utveckla servicen för målgruppen och ta bort en del av de hinder som finns i dag.

– Ibland möts studenterna till exempel av information bara via text, vilket är svårt för många. Och ibland är mejl den enda kontaktvägen, och det kan vara ett överstigitligt hinder.

I STYRGRUPPEN för nätverket finns också representanter från universitetsbiblioteken i Lund, Göteborg och Umeå, och nätverksträffar kommer att ske på olika platser i landet. Lenita hoppas på gemensamma utvecklingsprojekt och användarstudier.

– Ambitionen är att ha första träffen i samband med DAISY-konsortiets konferens i höst. Självklart ska vi dela de erfarenheter vi har, men också utveckla vår kompetens genom att få input från andra som arbetar med det här. Det känns angeläget att fortsätta utveckla och arbeta med de här frågorna, avslutar Lenita. ■ **TEXT** MATILDA ANDRÉASSON GURENIUS

FOTO: CONNYS STRELING

MEMBER

Anita Boffano, student

Välkommen som medlem! Hur hörde du talas om föreningen?

– Jag blev tipsad av en kurskamrat, och gick med främst för min vetgirighets skull. Detta är ganska nytt för mig, och föreningen är som en guldgruva av information om alla delar av sektorn. Det känns också roligt med regionföreningen och deras aktiviteter. Eftersom jag läser en distansutbildning hoppas jag att sådana möten kan ge mig den direkta kontakt jag saknar i utbildningen.

Vilket är ditt främsta intresse inom biblioteksvärlden?

– Det är fantastiskt att se hur mycket ett skolbibliotek kan göra för ungdomar, och jag tror att man skulle kunna åstadkomma mycket genom ännu bättre samarbete mellan bibliotek och utbildning. Jag har jobbat som modersmåls­lärare i Lund, och såg till exempel hur sedda eleverna kände sig när skolbiblioteket hade böcker på deras eget modersmål. Min största utmaning som bibliotekarie tror jag blir att förändra synen på läsning. Det finns en lite negativ inställning, speciellt hos tonåringar. Men det finns ju många sätt att tackla litteratur annat än med den klassiska pappersboken. VR, audioböcker, greenscreens ... det finns så mycket att göra för att ge nytt liv åt litteratur! ■

TEXT MATILDA ANDRÉASSON GURENIUS

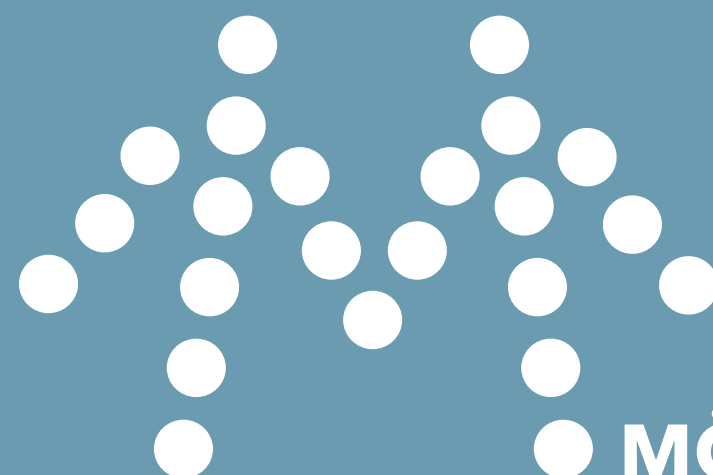
Anita Boffano

Gör: Går masterprogram i Bol, inriktning digitala bibliotek och informationstjänster, på Högskolan i Borås.

Bakgrund: Italienfödd Malmöbo med språkvetarexamen från universitetet i Barcelona. Pratar italienska, spanska, engelska, svenska, catalanska och franska.

Foto: Fredrik Hjerling

MÖTESPLATS PROFESSION FORSKNING

LINNÉUNIVERSITETET
22–23 OKTOBER
2018 VÄXJÖ

UNIKT TILLFÄLLE FÖR
KREATIVA OCH UTVECKLANDE
MÖTEN

FÖRELÄSARE:

OLA AGEVALL
Professor,
Linnéuniversitetet

ÅSE HEDEMARK

Universitetslektor i biblioteks-
och informationsvetenskap
Uppsala universitet

Program och anmälan
biblioteksforeningen.se

LIBER- konferens med fokus på interaktion

4–6 juli håller LIBER sin årliga konferens. Wilhelm Widmark, styrelseledamot i LIBER och överbibliotekarie på SUB, berättar.

Vad ser du mest fram emot under konferensen?

– Nätverkandet och interaktionen. Vi har några keynote speakers, men de flesta bidrag är inskickade från bibliotek runtom i världen. Vi har också sedan flera år vad vi kallar Knowledge café där alla samlas för att diskutera aktuella frågor, och det är detta fokus på interaktion som är det viktigaste. Detta är också första konferensen efter att vår strategi blev klar, och det är nu vi ska gå från vision till handling.

Hur har ni tänkt i strategin?

– Vi har arbetat utifrån det som sker i omvärlden som påverkar universitetens forskning. Hur omvärlden kommer att förändras och hur biblioteken kan stötta sina huvudmän i denna förändring, när det gäller till exempel digitalisering. Vi har kommit fram till en vision kring hur forskningslandskapet kommer att se ut 2022, där vi tar upp fem områden som LIBER ska prioritera.

Hur kan biblioteken själva ta de frågorna vidare?

– Strategin är ett väldigt bra stöd när vi på biblioteken jobbar med våra egna strategier. Vi kan titta på den större, som är skapad utifrån de 500 forskningsbibliotek i Europa som är medlemmar, och se var vi kan "haka i".

Vilken nytta gör LIBER för sina medlemmar?

– De kan vända sig till oss med frågor, och genom webbplatsen följa vad som händer i omvärlden. Vi sänder också webinarier på olika teman, arrangerade av olika working groups, och ger ut policy-dokument. Det finns också flera möjligheter att delta i olika arbetsgrupper eller EU-projekt.

Du avgår nu som styrelseledamot. Vad tar du med dig?

– Det har varit sex roliga år. Att arbeta i ett internationellt nätverk har

gett mig så mycket att ta med hem till Sverige, och samtidigt har jag kunnat föra med mig frågor härifrån till LIBER. Jag har under åren byggt upp ett stort nätverk ute i Europa och vet hur jag kan fortsätta att påverka i framtiden, så jag kommer inte att släppa arbetet med LIBER helt. Nu vill jag gärna se att någon annan från Sverige väljs in i styrelsen, och jag kommer att nominera en person.

Läs LIBERs strategi och mer om organisationen på libereurope.eu ■

TEXT MATILDA ANDRÉASSON GURENIUS

Bibliotekarie till Gislaved

med huvudansvar för IT

Vi söker dig som vill leda utvecklingen inom det digitala området och har ett genuint intresse av att förmedla kultur via digitala kanaler till bibliotekets användare. Dessutom ansvarar du för våra system.

Sök på kommunens hemsida senast den 17 juni.

Kortlänk: <https://goo.gl/8ZRcSU>

Supportmedarbetare till Bibliotekscentrum

Vi har fått flera nya kunder och behöver förstärka supporten för med ytterligare en medarbetare.

Din huvudsakliga arbetsuppgift blir att ge telefonsupport i bibliotekssystemet Mikromarc. Vi förutsätter att du liksom vi sätter kundernas verksamhet i centrum.

Bibliotekscentrum

Ansökan skickar du till
rekrytering@bibliotekscentrum.se

www.bibliotekscentrum.se

Mediestrateg till Järfälla

Vi söker dig som vill utveckla arbetssätt och strategier för att bygga och underhålla ett medieutbud som kännetecknas av kvalitet, angelägenhet och neutralitet. Vi vill att du tar initiativ, driver utvecklingsfrågor, bevakar omvärldsförändringar och bidrar med framtblickande analys för utveckling av både det fysiska och digitala mediebeståndet.

Tillträde i september

Kortlänk till ansökan:

<https://goo.gl/6sFdPe>

Välkomna till jobbtorget!

Nu kan du platsannonsera i Biblioteksbladet – både i papperstidningen, på webbplatsen och på facebook.

Priser och info hittar du på
biblioteksbladet.se/annonsera

wagner **GUIDE**
3.0

Den digitala orienteringskartan som visar era biblioteksbesökare och personal vart böcker, resurser och mycket mer finns lokaliserat i ert bibliotek!

www.wagnerwayfinder.com

Mycket händer i
vår fabrik just nu...
Håll koll på
webben!

**WE CREATE
THE **LIVING**
LIBRARY**